

Phaselis Kenti Ekonomisi'nin 'Ager Publicus' Süreci Kapsamında Değerlendirilmesi

Evaluation Urban Economics of Phaselis within the 'Ager Publicus' Process

Deniz ATILLA

 <https://orcid.org/0000-0002-6369-3786>

The entire contents of this journal, *Phaselis: Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies*, is open to users and it is an 'open access' journal. Users are able to read the full texts, to download, to copy, print and distribute without obtaining the permission of the editor and author(s). However, all references to the articles published in the e-journal *Phaselis* are to indicate through reference the source of the citation from this journal.

Phaselis: Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies is a peer-reviewed journal and the articles which have had their peer reviewing process completed will be published on the web-site (journal.phaselis.org) in the year of the journal's issue (e.g. Issue IV: January-December 2018). At the end of December 2018 the year's issue is completed and Issue V: January-December 2019 will begin.

Responsibility for the articles published in this journal remains with the authors.

Citation D. Atilla, "Phaselis Kenti Ekonomisi'nin 'Ager Publicus' Süreci Kapsamında Değerlendirilmesi". *Phaselis* V (2019) 1-30. <http://dx.doi.org/10.18367/Pha.19001>

Received Date: 22.11.2018 | Acceptance Date: 04.01.2019
Online Publication Date: 12.02.2019

Editing Phaselis Research Project
www.phaselis.org

Phaselis Kenti Ekonomisi'nin 'Ager Publicus' Süreci Kapsamında Değerlendirilmesi

Evaluation Urban Economics of Phaselis within the 'Ager Publicus' Process

Deniz ATİLLA*

Öz: Kemer ilçesinin Tekirova beldesi idari sınırları içerisinde kalan Phaselis kenti toprakları, MÖ 78 yılında Romalı consul Publius Servilius Vatia tarafından *ager publicus* ilan edilmiştir. Bu çalışmada Phaselis kentinin ekonomisi; antik kaynaklar, modern literatür, arkeolojik bulgular ve paleografik metinler ışığı altında değerlendirilerek kentin ekonomisinde *ager publicus* uygulamasının etkileri genel anlamda aydınlatılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, yürütülen bilimsel araştırma projesi kapsamında kentin tarımsal arazilerinin daha yakından incelenmesi ve kapasitesinin ortaya çıkarılması amacıyla Tahtalı Dağ'da seçilen bir bölgede deneysel alan arkeolojisi çalışması yürütülerek bir çiftlik kompleksiyle ona bağlı terasların fotogrametrik haritası üretilmiştir. Bu çalışmayla *ager publicus* uygulamasına konu olan Phaselis kentinin tarımsal arazileri, terasları ve bu arazilerde üretilen başlıca iki ürün olan zeytinyağı ile şarap ticaretinin kapasitesi değerlendirilmiştir. Diğer bir deyişle MÖ 78 yılında Roma adına el koyulan arazilerin ekonomik ifadesi tümevarım metoduyla belirlenmeye, söz konusu uygulamanın zamandizinsel bağlamda kaç yıl boyunca sürdüğüne yönelik çıkarımda bulunulmaya ve elde edilen çok yönlü sonuçlar bilimsel olarak analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Phaselis, Publius Servilius Vatia, *Ager Publicus*, Antik Teraslar

Abstract: The territory of Phaselis city, which is within the administrative borders of Tekirova province of Kemer district, was declared an *ager publicus* by Roman consul Publius Servilius Vatia in 78 BC. In this study, the economy of Phaselis city has been focused in the light of ancient sources, modern literature, archaeological finds and paleographic texts. Thus, the effects of the *ager publicus* practice in the city's economy have been tried to be clarified in general terms. Within the scope of a scientific research project, an experimental landscape archeology study was conducted on a selected farm complex and terraces area in Lycian Olympos (Tahtalı Dağ) and a photogrammetric map produced in order to examine the agricultural land of the city more closely and to reveal the commercial capacity of the region. Thus, the city of Phaselis, which is the subject of *ager publicus* implementation in Anatolia, was tried to clarify the agricultural land, terraces and the two main products of olive oil and wine trade produced in these lands with experimental archeology methods. In other words, the economic expression of the land seized in the name of Rome in the year of 78 BC was tried to be determined about how many years it has lasted by chronologically and to be analyzed the versatile results by obtained scientifically according to inductive methods.

Keywords: Phaselis, Publius Servilius Vatia, *Ager Publicus*, Antique Terraces

* PhD, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları ABD., Antalya, denizatilla@akdeniz.edu.tr | <https://orcid.org/0000-0002-6369-3786>
Makalenin konusunu oluşturan çalışma, Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından SYL-2017-2472 no'lu proje kapsamında desteklenmiş olup yazarın "Akdeniz'de Roma Devlet Arazilerinin (*Ager Publicus*) Dağıtım ve Organizasyon Sistemi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Giriş

Antalya'nın Kemer İlçesi'ne bağlı Tekirova Beldesi'nde yer alan Phaselis antik kenti ve teritoryumu sınırlarının, bölgede yürütülen arkeolojik ve epigrafik çalışmalar sonucu elde edilen veriler ışığında kuzeyde Gökdere Vadisi'ne ulaştığı, güneyde Üç Adalar'dan Tahtalı Dağ istikametinde çekilecek bir hat doğrultusunda devam ettiği, batıda ise Çandır Vadisi boyunca uzandığı anlaşılmaktadır¹.

Phaselis Antik Kenti'nin MÖ ca. 691 yılında Argoslu ya da Lindoslu kolonistler tarafından kurulduğu yönünde söylenceler bulunmaktadır². Kent, Pers kralı Kyros'un MÖ 547 yılında Lydia kralı Kroisos'u Sardes'te yenmesi³ ve komutanı Harpagos'u Ionia ve Karia üzerinden Lykia'yı ele geçirmek amacıyla göndermesi üzerine⁴ Lykia Bölgesi'yle birlikte Pers hakimiyetine girmiştir. Phaselis, MÖ 469 yılında Atinalı komutan Kimon tarafından Delos - Attika Deniz Birliği'ne dahil edilmiştir. Uzun dönem otonomisini koruyan kent, Hellenistik Dönem'le birlikte MÖ 333 yılında Büyük İskender'e kapılarını açarak Makedonya kralını yaklaşık bir ay misafir etmiş, Büyük İskender'in ölümünü takiben bazı Hellenistik krallıkların hakimiyetinde kaldıktan sonra, MÖ 221 yılında özgürlüğüne kavuşmuştur. MÖ ca. 130 yılında başlayan Lykia Birliği üyeliği ise yaklaşık 30 yıl sürmüştür. MÖ I. yüzyılda Akdeniz'de yaşanan korsan olayları Phaselis'in kaderini oldukça değiştirmiştir. Phaselis, MÖ 77 yılında korsanlığı bitirmek için bölgeye gelen Romalı *consul* Publius Servilius Vatia tarafından cezalandırılarak topraklarına el konulmuş, arazilerinin tamamı Roma devlet arazisi *ager publicus* olarak belirlenmiştir⁵.

Akdeniz Üniversitesi Tarih Bölümü Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı başkanlığınca *Phaselis Antik Kenti ve Teritoryumu Araştırma Projesi* kapsamında yürütülen yüzey araştırmalarında, Antalya – Kumluca karayolunun Tahtalı Dağ istikametinde arazi üzerinde bazı kayalar üzerine harici duvarlar örülerek dağ yamacının tahkimli bir hale getirildiği görülmüştür. Bu tahkimlerin oldukça düzenli teras yapıları olduğu anlaşılmıştır. Arazide yapılan tarihsel coğrafi araştırmalar sırasında bu teras yapılarının özellikle zeytin yetiştiriciliği ve zeytinyağı ticareti için kullanıldığı tespit edilmiştir. Söz konusu lokasyonda yer alan yerleşim yerleri, çiftlik evleri, işlikler, kuleler, *khama-sorion* mezarlar ve seramik buluntuların, Phaselis'in hemen batısında yükselen Tahtalı Dağ eteklerinin antikçağda yoğun olarak kullanıldığını ve kentin kırsal alanları olarak iskan edildiğini göstermiştir⁶.

Bu çalışmada, Phaselis kenti bir *ager publicus* uygulaması örneği olarak incelenmiş, yürütülen bilimsel araştırma projesi kapsamında Tahtalı Dağ'da seçilen bir bölgede deneysel alan arkeolojisi çalışması yapılmıştır. Yapılan bu çalışmanın ayrıntıları makalenin diğer bölümlerinde sunulmaktadır.

Materyal ve Metot

Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından bilimsel araştırma projesi olarak kabul edilen *Phaselis Teritoryumu Tahtalı Dağ Mevkiinde Latifundia Alanlarının Kısmi Fotogrametrik Haritasının Hazırlanması* başlıklı çalışma kapsamında, MÖ 78 yılında devlet arazisi *ager publicus* olarak Roma halkı adına el konulduğu düşünülen muhtemel tarımsal

¹ Arslan – Tüner Önen 2013, 224.

² Kentin kuruluş söylenceleri hakkında bk. Tüner Önen 2008, 88-91.

³ Hdt. I. 84.

⁴ Hdt. I. 171.

⁵ Kent tarihi hakkında ayrıntılı bilgi ve kaynakça için bk. Arslan – Tüner Önen 2016, 301-303.

⁶ Arslan – Tüner Önen 2015, 198-207; Gürel 2016, 279-297; Tüner *et al.* 2017, 343-369.

alanların sayısal arazi modellemesi yapılmıştır. Bu kapsamda Phaselis Teritoryumu Tahtalı Dağ alanında fotogrametrik ölçüm amaçlı uzaktan algılama araçları ile uçuşlar yapılmış, uçuş sonrası elde edilen hava fotoğraflarının kullanılmasıyla çalışma alanına ait Sayısal Arazi Modeli (SAM), konumlandırılmış ortofoto görüntüleri (raster harita) ve vektör haritalar üretilmiştir.

Araştırma Bulguları

MÖ ca. 691 yılında Argos'lu ya da Lindos'lu kolonistler tarafından kurulduğu söylenen Phaselis kentinde sikke basımının, MÖ ca. VI. yüzyılın ortalarından itibaren başladığı bilinmektedir⁷. Bu husus, Phaselis'in bir şehir devleti olarak ortaya çıktığı erken dönemlerden itibaren gelişmeye başlayan ekonomik gücüne işaret eden en önemli bulgulardan biridir. Kentin, Pers hakimiyeti döneminde (MÖ 530 - 500) dahi özellikle deniz aşırı ticari faaliyetleriyle ekonomisini güçlendirmeye devam ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim Pamphylia Bölgesi'ndeki Side ve Aspendos şehirleri MÖ V. yüzyılda Phaselis'in bu dönem sikkelerini eritmeksizin üzerine basma yöntemiyle kendi sikkelerini üretmişlerdir⁸ (Fig. 1). Phaselis para arzının büyüklüğüne işaret eden bu bulgu, bölgede kentin para birimine verilen değeri ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Side ve Aspendos şehirlerinin belirtilen dönemde Phaselis'in ekonomik itibarından yararlanmak istedikleri düşünülebilir. Nitekim sikke kesmek için yeterli maden bulamayan kentler bu açıklarını, bölgelerinde itibar gören dolayısıyla para arzı fazla olan kentlerin baskın ekonomilerden faydalanmak suretiyle aşmak istemiş olmaları muhtemeldir.

Yukarıda yer alan resimin üst kısmında MÖ 530-500 yılları arasında Phaselis kentinde basılan stater yer almaktadır⁹. Resmin alt kısmında ise, MÖ 460-420 yılları arasında Aspendos kentinde basılan stater yer almaktadır¹⁰. Phaselis stateri üzerindeki üç kalkan figürünün izi, Aspendos stateri üzerinde açıkça görülmektedir¹¹.

Phaselis, Pers hakimiyetine bağlılığını sürdürmeyi tercih etmesi ve Ionia'dan Pamphylia'ya kadar Pers hakimiyetine son veren Atinalı komutan Kimon'un donanmasını desteklememesi nedeniyle yine Kimon tarafından MÖ 467 yılında cezalandırılmış¹², sonrasında Attika-Delos Deniz Birliği'ne dahil edilmiştir. Kimon'un Phaselis'ten aldığı 10 *talanta* ceza miktarı bile bir anlamda Phaselis'in söz konusu dönemdeki ekonomik kapasitesini ortaya koymaktadır. Nitekim böylesine muazzam bir tutarın karşılanabilir olması, Phaselis'in ekonomik kapasitesine ilişkin önemli bir karinedir¹³.

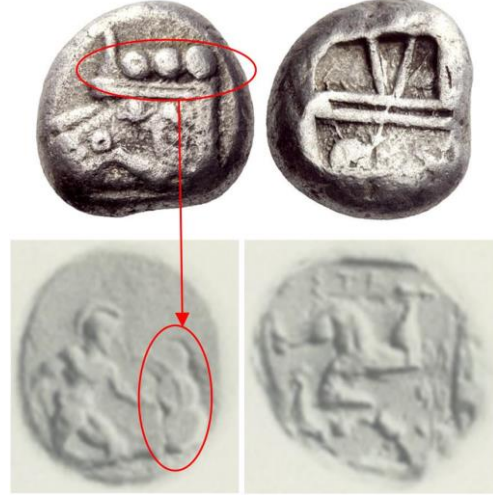

Fig. 1. Phaselis stateri (üstte), Aspendos stateri (altta). Callatay 2017, "Overstrikes on Pamphylian and Cilician Silver Coinages (4th century BC)". AKMED, İkinci Uluslararası Akdeniz Dünyasında Para Tarihi ve Nüsmatik Kongresi. Yayınlanmamış Kongre Bildirisi

⁷ Kentin Arkaik Dönem sikkeleri hakkında bk. Heipp – Tamer 1993, 25-39.

⁸ Callatay 2017, 9.

⁹ NAC, 54, 24 March 2010, lot 868 (10.68g).

¹⁰ Kraay 1969, pl. XVI, nr. 2.

¹¹ Callatay 2017, 9.

¹² Plut. *Kim.* XII.

¹³ Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Arslan 2008, 50 dn. 12.

Kentin güçlü ekonomisinin en önemli kaynağının denizaşırı ticaret olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Phaselis'in bu ticaret ağını oluşturmak amacıyla bazı girişimlere dahil olduğu görülmektedir.

Akdeniz kıyı şeridi ve Memphis kenti arasında, Nil Nehri'nin Kanobos kolu üzerinde kurulan ve hükümdarlık merkezi Sais kentine de yakın bir konumda olan Naukratis, önemli bir ticaret merkeziydi. Herodotos (II. 178), Phaselis kentini Naukratis'deki Hellenion Tapınağı'nın 12 kuru-cusundan biri olarak aktarmaktadır;

"Amasis, Hellenlerle dost olmuş, bunlardan bazılarını tanıdığı özel yararlarından başka, Mısır'a uğrayan ama oraya yerleşmeyi düşünmeyenlere, kendi tanrıları için tapınma yerleri yapabilsinler diye yerler ayırmıştır. Bu tapınaklardan en büyüğü ve en çok rabet göreni Hellenion Tapınağı adıyla anılanıdır; bunu şu siteler ortaklaşa yaptırmışlardır; İonia'dan Khios, Teos, Phokaia, Klazomenai; Dorlardan Rhodos, Knidos, Halikarnassos, Phaselis, Aioliyalılardan yalnız Mytilene".

Herodotos, Mısır'ın o dönemdeki tek dış ticaret limanı olan Naukratis'teki Hellenion Tapınağı'nın Amasis'in (MÖ 570 – 526) hükümdarlık döneminde yapıldığını aktarmaktadır. Bu gruplar öncülüğü ile bölgeye gelen ve ticaret yapmak isteyen Hellenler için, Mısır Deltası'nın batı kısmında da ticaret merkezli Naukratis şehri kurulmuştur¹⁴.

Ahikar isminde bir görevlinin kaleme aldığı, papirüs üzerine yazılmış Mısır liman kaydında, 36 Phaselis gemisinden ve 6 Fenike gemisinden bahsedilmektedir¹⁵. Mısır'ın Elephantine Adası'nda 1911 yılında bulunan bu Aramice metin, günümüzde Kahire Müzesi'nde (pap. no. 3465=435 502) bulunmakta, bir nüshası *Staatliche Museen zu Berlin*'de muhafaza edilmektedir. Uzunluğu 7,5 m, genişliği 30 cm olan papirüs metninin toplam altmış dört sütundan oluştuğu bilinmektedir. Bu sütunlardan ancak 40 tanesi günümüze ulaşabilmiştir. Metnin giriş bölümünde, kayıtların bir Pers kralının 11. hüküm yılında tutulduğu bilgisi yer almaktadır. Uzmanlar bu Pers kralının Kserkses (MÖ 486 – 465) ya da I. Artakserkses (MÖ 465 – 425) olabileceğini öngörmüştür. Bu durumda papirüs metninin MÖ 475 yılına veya MÖ 454 yılına ait olduğu düşünülmektedir. Ancak MÖ 454 yılında Mısır'ın içinde bulunduğu siyasi istikrarsızlık durumu göz önüne alındığında, metnin MÖ 475 yılına ait olabileceği öngörüsünün daha muhtemel olduğu kabul edilmektedir¹⁶.

Papirüsün düzenlendiği Mısır limanının nerede olduğuna yönelik tartışmalar devam etmektedir. Uzmanlarca bu limanın Naukratis'te olabileceği düşünülmektedir. Şehri henüz kesin olarak belirlenemeyen limana Phaselis'ten gelen gemiler, metinde *Phaselis'ten* anlamına gelen *psld/rys* kelimesiyle kayıtlanmıştır. Diğer gemilerinse Fenike'den geldiği bilinmektedir¹⁷. Papirüs metni, düzenlendiği yıl içerisinde (çalışmada MÖ 475 yılı olarak kabul edilecektir) Ocak ve Şubat ayları haricinde kalan on ay boyunca Mısır limanına gelen gemilerin geldiği yerlere ve taşıdığı yüklere ilişkin bilgileri içerdiği tespit edilmiştir¹⁸. Phaselis gemilerinin zeytinyağı, şarap, işlenmiş kereste ve boş amphora taşıdığı, Fenike gemilerinin ise ağaç, şarap, demir, bronz ve yün taşıdığı düşünülmektedir¹⁹. Limandan ayrıldığı bilinen tek ürünün ise *natron* olduğu anlaşılmaktadır²⁰.

¹⁴ Moyer 2011, 53 – 54.

¹⁵ Malkin 2011, 72.

¹⁶ Kuhrt 2007, 700.

¹⁷ Kuhrt 2007, 700.

¹⁸ Yardeni 1994, 70.

¹⁹ Bresson 2016, 293.

²⁰ Yardeni 1994, 72; Buraselis – Stefanou – Thompson 2013, 3.

Söz konusu papirüs metninin Türkçe çevirisi, A. Kuhrt'un (2007, 680- 700) İngilizce edisyonu esas alınarak

Plutharkos'a (*mor. V. 433b*) göre *natron*, kumaşların boyanmasında kullanılan mor rengin parlaklığı için uyumlu bir karışımdır. Bu bağlamda Phaselis kenti 2013 yılı yüzey araştırmalarında Kuzey Limanı ve Kent Limanı arasındaki bölgede tespit edilen müreks kabuklarının²¹, müreks ışığında (Fig. 2-3) elde edilen mor renkli boya üretimi esnasında *natron* ile karıştırılarak kullanılmış olabileceği ihtimal dahilindedir.

Fig. 2. Phaselis, Orta Liman. Kırmızı alan muhtemel müreks ışığını göstermektedir (Phaselis Araştırmaları Arşivi, 2016)

Fig. 3. Phaselis, Kuzey Limanı muhtemel müreks ışık alanı (Phaselis Araştırmaları Arşivi, 2016)

Aşağıda yer alan tablo, bu papirüs metninden elde edilen bilgiler ışığında hazırlanmıştır. Tablodan, MÖ 475 yılında Phaselis kenti ve Mısır arasındaki ticaretin boyutu açıkça anlaşılmaktadır. Phaselis kentinin başlıca ihracat ürünlerinin zeytinyağı, şarap ve sedir ağacı, tek ithal ürününün ise *natron* olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Phaselis'ten Mısır limanına gelen gemiler ve Phaselis'e gitmek üzere Mısır limanından ayrılan gemiler

Phaselis'ten Mısır Limanına Gelen Gemiler								
Aylar	Athyr ayı (Şubat - Mart)	Khoiak ayı (Mart-Nisan)	Tybi ayı (Nisan-Mayıs)	Mehir ayı (Mayıs-Haziran)	Pahons ayı (Temmuz - Ağustos)	Payni ayı (Eylül-Ekim)	Epiph ayı (Ekim-Kasım)	Mesore ayı (Kasım-Aralık)
Gemi Adedi	7	2	6	3	5	5	1	7
Gemi Yükleri (metinde tam olarak belirtilen miktarlar)	83 konteyner şarap, 75 [+11] amphora yağ, 120 adet boş amphora, miktarı belirsiz tahta	50 amphora yağ, 30 adet boş amphora, miktarı belirsiz tahta	136 konteyner şarap, 181 [+13] amphora yağ, 200 boş amphora, miktarı belirsiz tahta	85 konteyner şarap, 64 [+3] amphora yağ, 90 adet boş amphora, miktarı belirsiz tahta	105 [+49] konteyner şarap, 61 [+133] amphora yağ, 190 [+110] boş amphora, miktarı belirsiz tahta	21 [+21] konteyner şarap, 60 [+10] amphora yağ, 60 boş amphora	Gemi yükü belirtilmemiş	24 [+125] konteyner şarap, 13 [+102] amphora yağ, 70 [+100] boş amphora, miktarı belirsiz tahta
İsmi geçen gemi Kaptanları	Belirtilmemiş	Pg... oğlu Mrs...g...s	Simonides oğlu Symnos	... oğlu Timotheos	Pantaleon oğlu Moskhos, Ergilos oğlu ...	Mikkos oğlu Timokedes,	... oğlu Glaphyros	Paraudigkos oğlu ..., ... oğlu Iokles, ... oğlu Phanes,

Mısır Limanından Denize Açılan Phaselis Gemileri								
Aylar	Athyr ayı (Şubat - Mart)	Khoiak ayı (Mart-Nisan)	Phamenoth ayı (Haziran)	Pharmuthi ayı (Temmuz)	Pahons ayı (Temmuz-Ağustos)	Payni ayı (Eylül-Ekim)	Epiph ayı (Ekim-Kasım)	Mesore ayı (Kasım-Aralık)
Gemi Adedi	1	1	4	5	5	5	6	4
Gemi Yükleri	Natron, (Miktarı belirtilmemiş)	Natron, (Miktarı belirtilmemiş)	Natron, (Miktarı belirtilmemiş)	Natron, (Miktarı belirtilmemiş)	Natron, (Miktarı belirtilmemiş)	Natron, (Miktarı belirtilmemiş)	Natron, (Miktarı belirtilmemiş)	Natron, (Miktarı belirtilmemiş)
İsmi geçen gemi Kaptanları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş	Protokles, Glaphyros	Myrsilos	Belirtilmemiş	Glaphyros	Iokles, Phanes

yapılmış ve bu çalışmanın ekinde sunulmuştur (Bk. Ek-1).

²¹ Arslan – Tüner Önen 2014, 192.

British Museum envanterine 1929,0501.14 katalog numarası ile kayıtlı olan ve MÖ 446 yılı öncesine tarihlenen (aşağıdaki resimde görülen) Phaselis sikkesi, Kahire'nin 48 km kuzeyinde yer alan Benha kentinde bulunmuştur²². Phaselis ile Mısır arasındaki yoğun ticari faaliyetin izlerine delalet eden bu bulgunun yanı sıra, Mısır'ın Damanhur, Benha el Asl (Fig. 4), Asyut ve Zagazig kentlerinde bulunan, içinde Phaselis sikkelerinin olduğu hazineleri de belirtmek gerekmektedir²³.

Phaselis'in bu görkemli ticaretinin bazı dönemlerde saygınlığı müphem tüccarlar eliyle yürütüldüğü hususu da ayrıca kayda değerdir.

Atinalı Demosthenes (MÖ 384 – 322), Phaselis'in denizaşırı ticari faaliyetlerinden bahsederek, ticari borcuna sadık kalmayan Phaselisli tüccar Lakritos karşı bir savunma (*Dem. Contr. Lacr.*) kaleme almıştır. Eserinde, Phaselisli tüccarların Atina deniz mahkemelerinde en çok davalı edilen tüccarlar olduğu söylenmektedir²⁴.

MÖ 333 yılının muhtemelen Şubat ayında Büyük İskender'e kapılarını açan Phaselis, İskender'in ölümünden sonra MÖ 311 yılına kadar İskender'in haleflerinden Antigonos Monophthalmos'un hakimiyeti altında kalmıştır. Bu dönemin ardından yaklaşık 90 yıl süren Ptolemaios egemenliği yaşandıktan sonra MÖ 222 yılında Mısır kralı Ptolemaios III Euergetes'in ölümüyle kent yeniden özgürlüğüne kavuşmuştur. Kentin MÖ ca. 130 yılından itibaren başlayan Lykia Birliği üyeliği ise yaklaşık 30 yıl sürmüştür²⁵.

Siyasi otoritenin sürekli değiştiği bu dönemler boyunca denizaşırı ticari faaliyetlerine devam eden Phaselis, MÖ I. yüzyılda bölgede etkin olan korsanlık faaliyetlerine dahil olmasının getirdiği sebep-sonuç ilişkisi bağlamında, zamanla içerisinde oldukça farklı bir ticaret türüne doğru ilerlemiştir. Akdeniz Havzası'nda özellikle Tunç Çağı'ndan itibaren deniz ticaretinin gelişmeye başlaması, bu gelişimden yararlanmak isteyen korsanları bölgeye çekmekteydi. Doğu Akdeniz korsanlık faaliyetlerinden, Klasik Dönem'de Pers, MÖ 334 yılından itibaren ise Büyük İskender ile sağlanan Makedonya hakimiyetinin getirdiği görece istikrar ortamında, Akdeniz'in diğer bölgelerine nazaran daha az etkilenmişti. Hellenistik Dönem'de Ege ve Akdeniz'de güven ortamı sağlamak suretiyle ticaret kapasitelerini artırmak isteyen Ptolemaios Krallığı ve Rhodoslular, zaman zaman korsanlara karşı mücadele etmişlerdir²⁶.

MÖ 188 yılında Romalılar ile Seleukoslar arasında imzalanan Apameia Antlaşması Doğu Akdeniz sularında korsanlık faaliyetlerinin artmasına neden olmuştur. Nitekim imzalanan antlaşmaya göre Seleukoslar 12 savaş gemisi haricindeki tüm gemileri Romalıların kontrolüne bırakarak Ovalık Kilikia'ya kadar çekilmişlerdi. Böylece Dağlık Kilikia sahilleri korsanlık faaliyetleri için çok uygun bir ortam haline geldi. Nitekim bu bölgede ticari faaliyetler yetersiz bir seviyedeydi, zorlu coğrafi şartlar nedeniyle kırsal alan tarıma uygun değildi. Dolayısıyla bölge halkı korsanlı

Fig. 4. Benha el Asl kentinde bulunan Phaselis sikkelerinden bir örnek (MÖ 580 – 440)

²² British Museum, *catalog online*, internet erişim adresi: http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=1261180&partId=1&searchText=phaselis&page=1, erişim tarihi: 24/07/2017.

²³ Tüner Önen 2008, 64.

²⁴ *Dem. Contr. Lacr.* XXXV 1 vd., 10, 52 vd.; ayrıca bk. Tüner – Önen 2008, 64.

²⁵ Tüner Önen 2012, 479 – 481.

²⁶ Akdenizdeki korsan faaliyetleri için bk. Arslan – Tüner Önen 2011, 189 – 192.

geçimlerini sağlayacak bir meslek dalı olarak benimsediler. Yoksul yaşamdan kurtularak hızlı bir şekilde rahata kavuşma fırsatı vaadeden korsanlık, zamanla halkın gözünde en basit şekliyle gemilere saldıran deniz hırsızları tanımından çıkarak, zenginlik ve şöhret sağlayan bir gelir getirici faaliyet ifadesine kavuşmuştur²⁷.

Romalılar ise MÖ I. yüzyıla değin korsanlık faaliyetlerini yeterince önemsemediler. Ancak MÖ ca. 102/101 yılında düzenlenen *lex de provinciis praetoris*²⁸ isimli bir yasayla Akdeniz'deki korsanların önünü kesmek üzere harekete geçtiler. Aynı yıl Marcus Antonius, Kilikia sahillerindeki korsanlara karşı savaşmak üzere gönderildi. Ancak düzenlenen muharebeler Romalılar açısından beklenen zafere ulaşamadı. Ortaya çıkan belirsizlik durumundan korsanların giderek güç kazanması üzerine Romalılar daha ciddi önlemler almak üzere MÖ ca. 95/94 yılında geleceğin kudretli ve acımasız *dictator*'u Lucius Cornelius Sulla'yı görevlendirdiler²⁹.

Ancak Birinci Roma – Mithradates Savaşı (MÖ 89 – 85) nedeniyle kontrolsüz kalan Doğu Akdeniz'de korsanlık faaliyetleri yeniden hız kazandı. Hatta uygun ortamı kendince bir fırsat olarak değerlendiren Zeniketes isimli korsan, Doğu Lykia ve Pamphylia liman kentlerini kontrolü altına aldı hatta kendini Olympos'ta kral ilan etti.

Korsanların faaliyetleri sadece ticari gemilere saldırmakla sınırlı değildi; korsan gruplar surlu kentleri kuşatıyor, halkı köleleştiriyor ve tapınakların kutsal hazinesine bile el koyuyorlardı³⁰.

Artan tehditler nedeniyle korsanlığa karşı mücadele Roma tarafından daha ciddi bir seviyede değerlendirildi ve MÖ 84 yılında Lucius Licinius Murena, MÖ 80 yılında ise Gnaeus Cornelius Dolabella ve onun yardımcısı Gaius Verres korsanlığa karşı verilecek mücadele için görevlendirildi³¹.

Ancak tüm çabalara rağmen korsanlık faaliyetlerinin artarak devam etmesi üzerine *Senatus*, MÖ 79 yılı *consul*'lerinden Publius Servilius Vatia'yı *Cilicia proconsul*'luğuna atadı. Yapılan bu görevlendirmeye Doğu Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Lykaonia bölgelerini Roma kontrolü altına almak ve Doğu Akdeniz'de başlı başına bir tehdit haline gelen korsanlık faaliyetlerine bir son vermek amaçlanmıştı. Servilius MÖ 78 yılında bölgeye geldiğinde korsanları destekleyen ve onlarla işbirliği içinde olan Batı Pamphylia kentlerini acımasızca cezalandırdı. Bu kentlerin arasında Phaselis de vardı. Publius Servilius Vatia, ceza kapsamında Phaselis topraklarını *ager publicus* ilan etti. Yapılan düzenlemenin ardından bölge Asia Eyaleti'ne bağlandı³².

Phaselis'te *ager publicus* kararının uygulandığı süre kesin olarak bilinmemektedir. MÖ 78 yılında başlayan bu uygulamanın, MÖ 48 yılında Iulius Caesar tarafından imzalanan³³ bir *foedus aequum*³⁴ ve ardından MÖ 42 yılındaki Philippi Muhaberesi'nden sonra Marcus Antonius'un Lykia Birliği'nin borçlarını silmesi ve bölgeyi bağımsız hale getirmesini³⁵ takiben sona erdiği düşünülebilir.

Erken dönemlerden itibaren güçlü bir ekonomiye sahip olan ve zenginliğini uzun süre koruyan Phaselis kentinde *ager publicus* uygulamasının, kentin sosyal, demografik ve iktisadi yapısını

²⁷ Diod., XX. 81. 4.; ayrıca bk. Arslan 2003, 93 – 94.

²⁸ Hassal 1974, 195 vd.; Shaw 1990, 220 vd.; Crawford 1996, 231 – 270.

²⁹ Arslan 2007, 104 vdd.; Arslan – Tüner Önen 2011, 189 – 192.

³⁰ App. *Mithr.* 63, 92 – 93; ayrıca bk. Arslan 2003, 98; 2007, 292 vdd.

³¹ App. *Mithr.* 93; Cic. *Verr.* II. (1) 35. 89; ayrıca bk. Arslan – Tüner Önen 2011, 189 – 192.

³² Cicero, *Leg. Agr.* II. 50; ayrıca bk. Tüner Önen 2008, 143 – 144.

³³ App. *civ.* IV. 66 -68; ayrıca bk. Gruen 1984, 40.

³⁴ Roma'nın hakimiyet alanı içinde olmakla beraber bir çeşit federatif özerklik tanınan şehirlerle imzalanan antlaşmalar.

³⁵ App. *civ.* V. 7; ayrıca bk. Tüner Önen 2008, 143 – 144.

kötü etkilediği söylenebilir. Nitekim Pompeius'un MÖ 48 yılında Pharsalos yenilgisinden sonra Phaselis'e gelişini anlatan Lucanus'un, *gemilerin güvertesinde bütün kentten daha fazla insan vardı*³⁶ sözlerinden Phaselis'teki *ager publicus* uygulamasının etkileri açıkça anlaşılmaktadır. Güçlü ekonomik yapısını uzun yıllar sürdürmeyi başaran kent, yaklaşık 30 yıllık bir *ager publicus* uygulamasının ardından, nüfusu Pompeius'un filosundan arta kalan gemilerin güvertesini bile dolduramayacak kadar az olarak betimlenen, adeta terk edilmiş bir şehir durumuna gelmişti. Phaselis ekonomisi, uzun bir süre bu felaketin etkisinde kalmış görünür. Şehirde bayındırlık faaliyetlerinin ise MS I. yüzyılda yeniden başladığı görülmektedir. Bu dönemde kent merkezinin İmparatorluk Dönemi Roma resmi binalarıyla imar edilmesi³⁷, kentin geçirdiği sıkıntılı dönemin ardından yeniden önemli bir yaşam merkezi haline geldiğine işaret etmektedir.

Phaselis ekonomisinin geçmişini ve *ager publicus* uygulamasının etkilerini bu şekilde değerlendirdikten sonra, uzun yıllar boyunca kentin mali anlamda en önemli ticari unsurları olarak kabul edilebilecek zeytinyağı ve şarap üretimi metotlarına, bu metotların uygulanması nihayetinde elde edilebilecek muhtemel ürün kapasitesine de değinmek gerekmektedir.

Akdeniz Üniversitesi Tarih Bölümü Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı başkanlığınca 2011 yılında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne, söz konusu bölgenin beş yıllık yüzey araştırmalarını içeren *Phaselis Antik Kenti ve Teritoryumu Araştırma Projesi* sunulmuştur. 2014, 2015 ve 2016 yıllarında proje kapsamında yürütülen yüzey araştırmalarında, Antalya – Kumluca karayolunun Tahtalı Dağ istikametinde bazı bölgelerin kayalar üzerine harici duvarlar örülmek suretiyle tahkimli hale getirildiği görülmüştür.

Bu yapıların antikçağda tarımsal üretim metodu olarak kullanılan teraslama yapıları olduğu düşünülmektedir. Nitekim bölgede yürütülen yüzey araştırmalarında tespit edilen teraslar ve bu teraslar etrafındaki çiftlik yapıları, söz konusu lokasyonda belirlenen diğer kültür kalıntıları (çeşitli *khamsorion* mezar ve seramik buluntular) ile beraber değerlendirildiğinde, bölgenin antikitede önemli bir tarımsal üretim alanı olduğu ifade edilebilir³⁸.

Antik teraslama yapılarının eğimli arazilerden tarımsal amaçlı yararlanmak, erozyonu önlemek ve bitkiler için gerekli olan nem korumak amacıyla Bronz Çağı'ndan beri çiftçiler tarafından uygulandığı bilinmektedir³⁹ (Fig. 5-7). Tarımsal amaçlı antik teraslama yapılarının tarihlenmesinde belirsizlikler ortaya çıksa da yapılabilecek en geç tarihlenmenin *terminus ante quem*, teraslardaki mevcut yaşlı ağaçların yaşının tespit edilmesi olduğu öne sürülmektedir⁴⁰.

Hellence *haimasia* kelimesi, tarımsal amaçlı yapılan harçsız teras duvarlarını ifade etmekteydi⁴¹. Nitekim keli-

Fig. 5. Paralel Teraslar

Fig. 6. Şerit Teraslar

Fig. 7. Cep Teraslar

³⁶ Tüner Önen 2008, 235.

³⁷ Tüner Önen 2008, 76.

³⁸ Arslan 2018, 32 – 33.

³⁹ Broodbank 2016, 16

⁴⁰ Racham – Moody 1996, 144.

⁴¹ Homeros *Odysseia* (XXIV. str. 225) destanında yurduna dönen Odysseus'un, babası Leartes'i çevrilmiş *haimasia* bahçesinde bulduğunu kaleme almıştır.

menin *çevreleme duvarı* anlamına geldiği de bilinmektedir⁴². Teraslamalar tahıl üretimi için uygun alanlar değildi, bu düzenleme özellikle zeytin ağaçları ve üzüm bağları yetiştirmek amacıyla yapılmaktaydı⁴³.

Teraslamaların yapısal olarak farklı özelliklerde inşa edildiği görülmektedir. Bu bağlamda *haimasia* olarak adlandırılan duvarların genel olarak; yapısal anlamda başka bir desteği olmadan inşa edilen harçsız duvarlar, bir araziyi çevreleyen harçsız duvarlar ve kapalı bir alanı belirlemeksizin araziyi bölen harçsız duvarlar şeklinde üçe ayrılmaktadır⁴⁴. Yapılan son ayırımın tarımsal antik teraslamalar olduğu düşünülmektedir. Tarımsal antik teraslamalar da kendi içerisinde paralel teraslar, şerit teraslar ve cep teraslar olarak üç ayrı yapısal biçimde değerlendirilmektedir⁴⁵.

Bölgede tespit edilen yerleşim yerleri, çiftlik evleri, işlikler, kuleler, mezar alanları ve diğer arkeolojik kalıntılar Phaselis'in batısında yer alan Tahtalı Dağ eteklerinin tarımsal üretim amaçlı kullanıldığını göstermiştir. Tahtalı Dağ'dan Phaselis kentine doğru inen hat üzerinde genellikle kuzey-güney doğrultusunda birbirine paralel yüzlerce paralel tipte teras yapısı (Fig. 8-10) tespit edilmiştir⁴⁶.

Fig. 8. Tahtalı Dağ'da tespit edilen paralel tipte antik teras yapıları

Phaselis kentinde sürdürülen yüzey araştırmalarında tespit edilen terasların ve bu terasların etrafında bulunan çiftlik evleri (Fig. 11-12), işlikler (Fig. 13), kuleler (Fig.13-14) gibi yapıların, zeytinyağı ve şarap üretimi ve depolanması amacıyla yapıldığı düşünülmektedir.

Yapılan çalışmalarda, Tahtalı Dağ teleferik istasyonunun hemen kuzeydoğu bitişiğinde tespit edilen *Doğu Yerleşimi* ve bu yerleşimin 4 km güneyinde *Güneydoğu Yerleşimi*, önemli ölçülerde bir coğrafik alanın tarımsal üretim amacıyla tahkim edildiğini göstermektedir⁴⁷. Antalya – Kumluca karayolu ile Tahtalı Dağ teleferik istasyonu arasında kalan 8 km'lik asfalt yolun her iki yanında da benzer yapıların bulunduğu belirlenmiştir⁴⁸.

⁴² Racham – Moody 1996, 143.

⁴³ Diler 2010, 150 – 151.

⁴⁴ Price – Nixon 2005, 666.

⁴⁵ Racham – Moody 1996, 141

⁴⁶ Arslan – Tüner Önen 2015, 198-207.

⁴⁷ Kızılgut 2017, 200 – 209.

⁴⁸ Kızılgut 2017, 199.

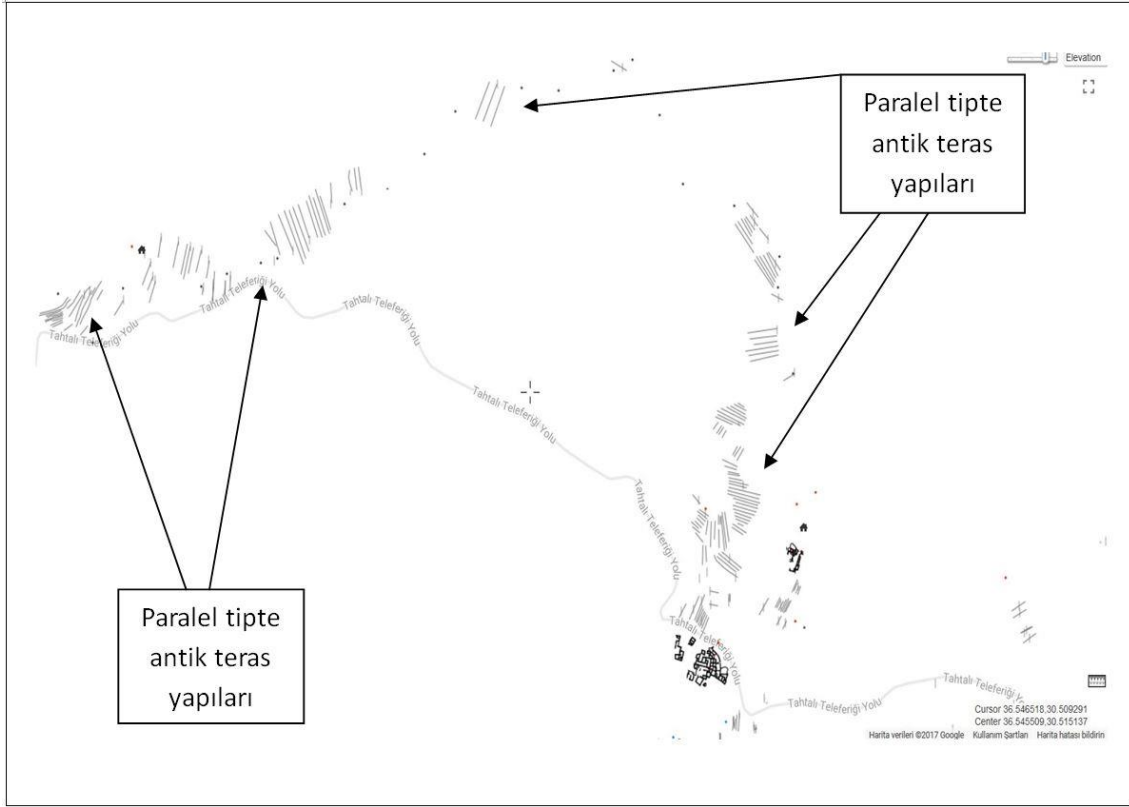

Fig. 9. 2014 – 2016 yılları arası Phaselis Antik Kenti ve Teritoryumu Araştırma Projesi kapsamında hazırlanan bölgesel harita üzerinde tespit edilen paralel tipte antik teras yapıları

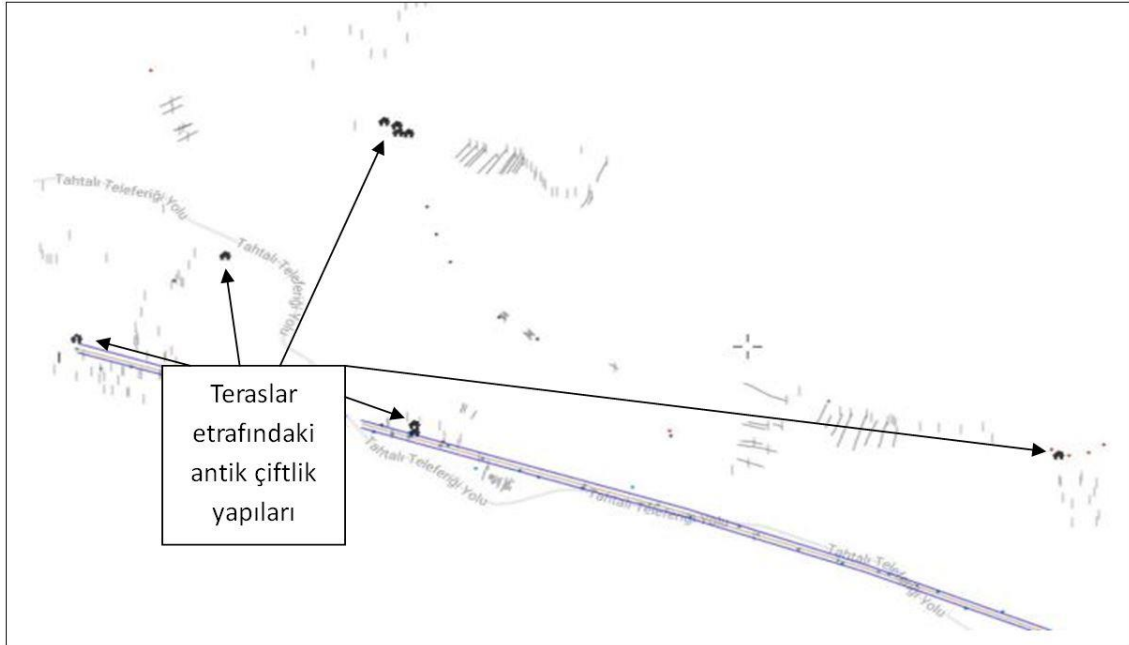

Fig. 10. 2014 – 2016 yılları arası Phaselis Antik Kenti ve Teritoryumu Araştırma Projesi kapsamında hazırlanan bölgesel harita üzerinde tespit edilen, teraslamalar çevresindeki antik çiftlik yapıları

Fig. 11. Tahtalı Dağ, çiftlik evi yerleşimi

Fig. 12. Tahtalı Dağ, çiftlik evi yerleşimi

Fig. 13. Kirsecik mevki, Hellenistik Dönem kule yapıları.
Yapının güvenlik, depolama ve kapalı ışık olarak değerlendirildiği düşünülmektedir

Fig. 14. Kirsecik mevki, Hellenistik Dönem kule yapıları

Son zamanlarda insansız hava araçlarının kullanım olanaklarının yaygınlaşmasına paralel olarak, taşıma platformları ve fotogrametri tekniklerinin de hızla gelişmesi, yersel verilerin elde edilmesini ve değerlendirilmesini kolaylaştırmıştır. Uzaktan algılama ve fotogrametri yöntemleriyle elde edilen bu haritaların birçok farklı alanda kullanıldığı görülmektedir. Günümüzde arkeolojik kültür varlıklarının korunması ve belgelenmesine yönelik olarak fotogrametri tekniklerine sıklıkla başvurulmaktadır. Bu bağlamda İHA taşıyıcı platformları ve fotogrametri teknikleriyle elde edilen yersel verilerin, kültür miraslarımızın izlenmesi ve kayıt altına alınmasına yönelik büyük faydalar sağladığı görülmektedir.

Bu bağlamda Phaselis yüzey araştırmalarında tespit edilen kültürel kalıntılar ışığında, tarımsal üretim yapıldığı düşünülen teraslama alanlarının daha yakından incelenmesi ve planlarının çıkarılarak topografik haritalarının hazırlanması öngörülmüştür. Yürütülen çalışmada, MÖ 78 yılında devlet arazisi *ager publicus* olarak Roma halkı adına el konulan muhtemel tarımsal alanların kısmi sayısal arazi modellemesi yapılmıştır. Yürütülen bilimsel araştırma projesi kapsamında Phaselis Teritoryumu Tahtalı Dağ mevki alanında üzerinde belirlenen örnek bir teraslama alanında, taşıyıcı platform olan insansız hava aracına yerleştirilmiş dijital kamera ile fotogrametrik ölçüm amacıyla uçuşlar yapılmıştır. Uçuş sonrası elde edilen hava fotoğraflarının kullanılması suretiyle çalışma alanına ait Sayısal Arazi Modeli (SAM) üretilmiştir (Fig. 15-17). Tahtalı Dağ mevkinde orta noktası yaklaşık olarak 36°32'47.92"K ve 30°30'0.50"D koordinatlarını veren, antik temelli teraslama alanının bulunduğu yaklaşık 30 dönüm alanın Sayısal Arazi Modeli (SAM) ve orthofoto görüntüleri değerlendirilmiş ve yapılan çalışma kapsamında, söz konusu alanda bulunan bazı zeytin ve şarap işliklerinin de yersel görüntüleme tekniğine dayalı üç boyutlu modelleri de oluşturulmuştur (Fig. 18-23).

Fig. 15. Tahtalı Dağ'da belirlenen teraslama yapılarının fotogrametrik haritasının hazırlanması amacıyla insansız hava aracı ile yapılan uçuş çalışmalarında çekilen fotoğraflar

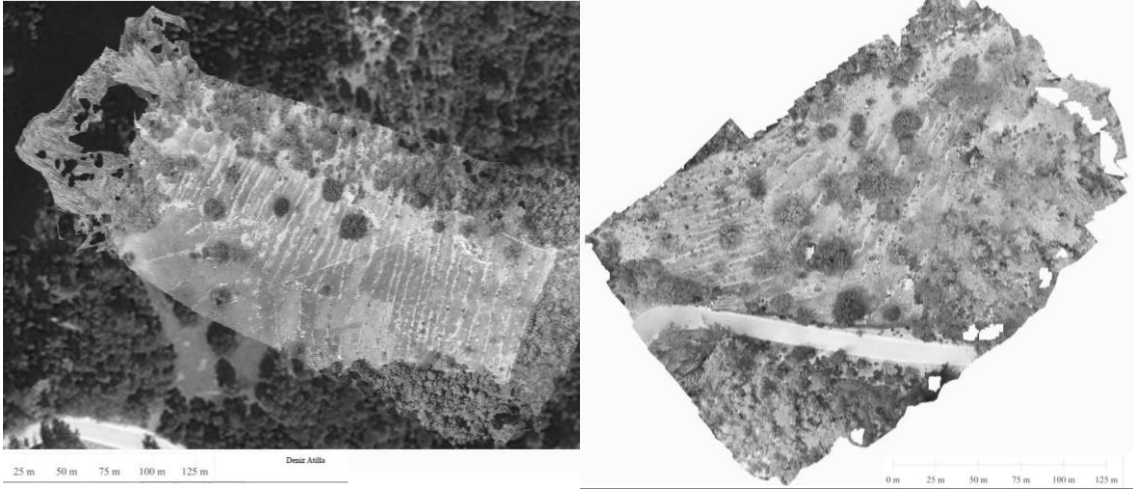

Fig. 16. Belirlenen bölgedeki paralel tipte antik teras yapılarının sayısal yüzey modelleri

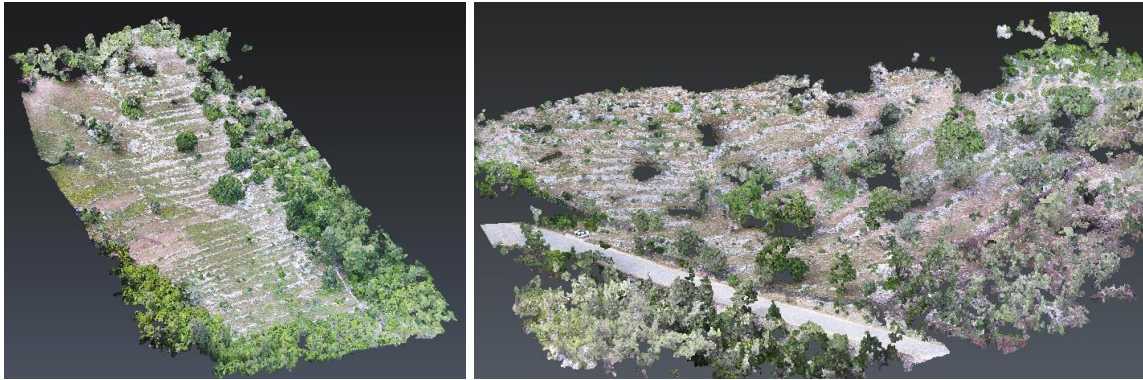

Fig. 17. Yapılan çalışma sonucu elde edilen üç boyutlu sayısal haritaların ekran görüntüleri

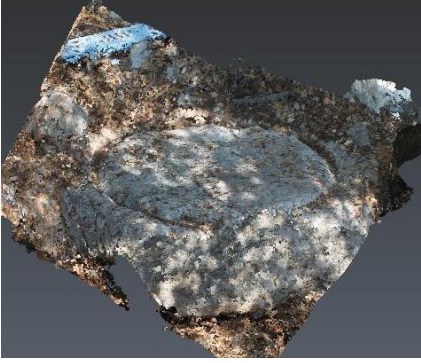

Fig. 18. Tahtalı Dağ, üzerinde sıvı oluğu bulunan zeytinyağı işliği sayısal modeli

Fig. 19. Tahtalı Dağ, sıvı toplama havuzu sayısal modeli

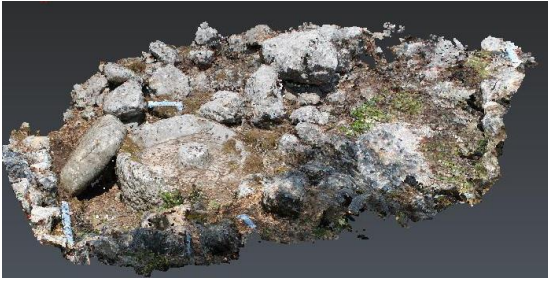

Fig. 20. Tahtalı Dağ, zeytinyağı/şarap işliğinin sayısal modeli

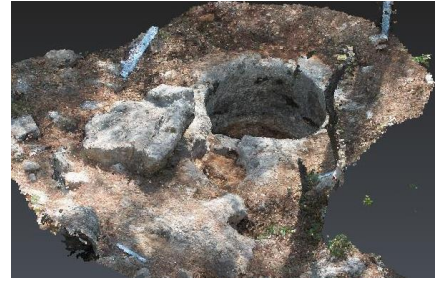

Fig. 21. Tahtalı Dağ, sıvı toplama havuzu sayısal modeli

Fig. 22. Tahtalı Dağ, zeytin işliği ezme taşı sayısal modeli

Fig. 23. Tahtalı Dağ, şarap işliği sayısal modeli

Sonuç olarak, MÖ ca. 691 yılında Argoslu ya da Lindoslu kolonistler tarafından kurulduğu söylenen ve günümüzde Antalya İli Kemer İlçesi Tekirova Beldesi idari sınırları içerisinde kalan Phaselis antik kentinde önemli miktarlarda zeytinyağı ve şarap üretimi yapıldığı bilinmektedir. Bölgede günümüze değin sürdürülen yüzey araştırmalarında tespit edilen birçok işlik, kule ve teraslar, özellikle Phaselis'in batısında yükselen Tahtalı Dağ'da yoğun olarak zeytinyağı ve şarap özeğinde tarımsal faaliyet gerçekleştirildiğine işaret etmektedir. Phaselis'in bu yoğun tarımsal üretime konu olan verimli arazileri, Publius Servilius Vatia tarafından MÖ 78 yılında *ager publicus* yapılmış olsa gerektir.

Phaselis antik kenti kırsalında hangi alanların *ager publicus* yapıldığı ve tahsisatın ne şekilde organize edildiğine dair antik kaynaklar suskundur. Diğer taraftan uygulamanın doğası gereği, bir bölgenin *ager publicus* yapılabilmesi için öncelikle o bölgede tarımsal bir üretimin olması gerektiği açıktır. Dolayısıyla bu çalışmada yapılan değerlendirmeler, teritoryumda tespit edilen tarımsal üretime yönelik materyal kültür kalıntıları ile antik mimari (antik teraslamalar, işlik ve çiftlik yapı-

ları) ögeleri ışığında alan arkeolojisi perspektifinde tasarlanmıştır. Nitekim bölgede yürütülen yüzey araştırmalarında tespit edilen teraslar ve bu teraslar etrafındaki çiftlik yapıları, söz konusu lokasyonda belirlenen diğer kültür kalıntıları (çeşitli *khamasorion* mezar ve seramik buluntular) ile beraber değerlendirildiğinde, bölgenin antikçağda önemli bir tarımsal üretim alanı olduğu söylenebilir.

Sonuç itibarıyla, arazide yapılan yüzey araştırmaları ve uzaktan algılama yöntemiyle elde edilen sonuçlar ışığında Phaselis'te;

- Teraslarda büyük alanlar kaplayan çiftlik evlerinin yer aldığı ve duvar işçiliği bakımından Roma Dönemi'ne tarihlenebileceği;
- Terasların yoğun bir şekilde zeytinyağı ve şarap üreticiliği amaçlı kullanılmış olduğu;
- Arazinin topografik özellikleri göz önünde bulundurularak yoğun bir şekilde birbirine paralel teraslama sistemleri kullanıldığı;
- Terasların son derece düzgün ve metodolojik bir şekilde kent devleti ya da merkezi otorite tarafından planlanarak aynı zamanda inşa edilmiş olabileceği;
- Terasların arasında yer yer servis yollarının bırakıldığı;
- Phaselis'ten Tahtalı Dağ'a kadar söz konusu terasların tahkimli çiftlik yerleşimleri şeklinde organize edilerek yer yer gözetleme ve koruma kuleleriyle desteklendiği anlaşılmıştır.

Elde edilen verilerin, bölgede günümüze değin yürütülen yüzey araştırmaları çalışmalarında üretilen topografik haritayla birlikte değerlendirilmesi ve şimdiye kadar yapılan kısıtlı araştırmalar ışığında, Phaselis topografyasına uygun olarak yapılan paralel terasların yaklaşık 2500 dönümlük bir alanda zeytin ve üzüm meyvesi bazında tarımsal faaliyete uygun bir alan oluşturduğu anlaşılmıştır. Ulaşılan verilerin muhtemel ekonomik değerini ifade edebilmek amacıyla, zeytinyağı ve şarap üretiminin arazi miktarı temelinde değerlendirmesi yapılmıştır. Değerlendirmede dönüm başına 20 ağaçtan elde edilmesi muhtemel yaklaşık 40 litre zeytinyağı ve yine dönüm başına 1200 kilo üzümünden elde edilmesi muhtemel 600 litre şarap miktarı temel ölçüt olarak varsayılmıştır. Sonuç itibarıyla olası tüm tarımsal alanın zeytinyağı üretimine vakfedilmesi sonucu yıllık yaklaşık 100.000 litre zeytinyağının, üzüm meyvesine vakfedilmesi durumundaysa yıllık yaklaşık 1.500.000 litre şarabın üretilebileceği değerlendirilmiştir. M. Tiverios'a (2004, 33) göre *Panathenaic amphora*'lar ortalama 32,50 litre kapasiteliydi. K. D. White'a (1975, 129) göre Roma *amphora*'ları *Panathenaic amphora*'ların 2/3 kapasitesine sahipti. Dolayısıyla sıvı taşıma amaçlı bir adet standart Roma *amphora*'sı 21,67 litre kapasiteliydi. Böylece Phaselis tarımsal alanında üretilmesi muhtemel toplam 100.000 litre zeytinyağının yaklaşık 4.615 adet Roma *amphora*'sı, 1.500.000 litre şarabın ise yaklaşık 69.220 adet Roma *amphora*'sı kapasitesinde olduğu anlaşılmaktadır. J. J. Aubert'e (2015, 235) göre MÖ 59 yılında yasalanan *lex Iulia repetundarum*⁴⁹, Roma senatörlerinin ve oğullarının 300 *amphora* kapasitesinin üstündeki gemilere sahip olmasını yasaklamaktaydı. Dolayısıyla belirtilen kapasitedeki 16 adet Roma ticaret gemisinin, o yıl sadece zeytinyağı üretmeye karar veren Phaselisli çiftçilerin yıllık olası tüm zeytinyağı üretimini taşıyabilecek büyüklükte olduğu düşünülebilir. Aynı değerlendirmeyle, o yıl kararını şaraptan yana kullanan Phaselis'li çiftçilerin yıllık olası şarap üretimini taşımak için, yaklaşık 231 adet Roma ticaret gemisi gerekmekeydi.

Ancak burada bizim yaptığımız sadece Phaselis'in yakın hinterlandındaki tarım yapılabilir ve teraslanmış arazilerden elde edilen sonuçlardır. Bu çıkarım Phaselis'e ait teritoryumun sadece % 0,5'ine denk düşen olası alanın yaklaşık üretim modelidir. Bu orana kentin teritoryumundaki ken-

⁴⁹ Cic. *Vat.* 12.

disine bağlı 15 kenticik ve şu an için sayısını belirleyemediğimiz köy ve çiftlik yerleşimleri eklince sadece şarap ve zeytinyağı ihracı açısından Phaselis'in aslında ne kadar büyük bir ekonomiye sahip olduğu tasavvur edilebilir⁵⁰.

Burada verilen sayısal değerlendirmeler, bölgenin tarımsal değerini ortaya koymak amacı taşımaktadır. MÖ V. yüzyılda Ahikar isimli bir görevli, papirüs üzerine Mısır limanına on ay boyunca giren zeytinyağı ve şarap yüklü 36 Phaselis gemisini kayıt altına almıştır. *Amphora*'lar ve bunları taşıyan gemi ölçülerinin zaman içerisinde değişim geçirdiği gerçeğini göz ardı etmek mümkün olursa, yapılan hesaplamaların oldukça muhtemel olduğu değerlendirilebilir. Ortaya koyulan rakamsal sonuçlar son derece tahmini olsa da, Phaselis'in tarımsal arazilerini MÖ 78 yılında *ager publicus* ilan eden, böylece Phaselis halkını kendi toprağında kiracı yapan Publius Servilius Vatia'nın, döneminde Roma hazinesine önemli bir gelir kalemi kazandırdığı muhtemeldir.

Publius Servilius Vatia'dan, Pompeius'un Phaselis'e geldiği MÖ 48 yılına kadar geçen 30 yılda, Phaselis halkının ekonomik açıdan zor durumlar yaşadığı açıktır. Ancak kent topraklarında *ager publicus* uygulamasının sona erdiği tarih olarak düşünülen MÖ 42 yılından itibaren halkın refah seviyesinin yükseldiği söylenebilir. Günümüz araştırmaları neticesinde şehirde bayındırlık faaliyetlerinin MS I. yüzyılda yeniden başladığı görülmektedir. Bu dönemde kent merkezinin İmparatorluk Dönemi Roma resmi binalarıyla imar edilmesi, kentin geçirdiği sıkıntılı dönemin ardından yeniden önemli bir yaşam merkezi haline geldiğine işaret etmektedir.

Bu çalışmada, Roma'nın geleneksel olarak kabul edilen kuruluş tarihi olan MÖ 753 yılından İmparatorluk Dönemi'nin başlangıcı olan MÖ 27 yılına kadar geçen süre zarfında Roma devlet arazilerinin dağıtım ve organizasyon yöntemleri ve bu yöntemler için düzenlenen hukuksal unsurların tarihsel gelişimi, antik kaynaklar ve konuya ilişkin modern literatür kapsamında değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada ayrıca, devlet arazilerine ilişkin pratik uygulamaların incelenmesi amacıyla, söz konusu araziler sayesinde ortaya çıkan büyük çiftliklere ve bu çiftliklerde üretilen tarımsal ürünlere ve üretim tekniklerine değinilmiş, konuya ilişkin olarak Anadolu'da yapılan bir *ager publicus* uygulaması örneği kapsamında Phaselis kenti özelinde değerlendirmeler yapılmıştır.

Diğer taraftan, Phaselis kenti teritoryumunda gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sonucunda tespit edilen tarımsal amaçlı teraslama yapılarının günümüz modern teknoloji imkanlarıyla incelenmesinin söz konusu alanların muhtemel ürün kapasitelerine ilişkin görüşler oluşturmaya uygun veriler elde edilmesini sağladığı görülmüştür. Yürütülen bu çalışmaların, ileride yapılacak farklı bilimsel araştırmalara da zemin hazırlayacağı düşünülmektedir.

⁵⁰ Bununla birlikte tarımsal alanların hiçbir zaman tek ya da birkaç ürüne endeksli olmayacağı (kent antikitede ürettiği lüks emtiya ürünleriyle –gül ve zambaktan yapılan parfümler *etc.*- de ön plana çıkmaktadır), tarımsal üretimin miktarının üretim metoduna bağlı olarak değişebileceği, tüm ürünün ihracata konu edilemeyeceği, öngörülen alanlardaki her metrekaare toprağın tarımsal üretime ayrılacağı gibi temel unsurların dikkate alınması gerekmektedir.

EK-1 Papürüs no. 3465=435 502: Kahire Müzesi.

AR1⁵¹

"12- 11. yıl'da [MÖ 475] Athyr [Şubat – Mart] ayında ... tarihinde,

13- Mısır adına kontrol edildi⁵².

14- Kaptanı ... oğlu ..., bir gemi Ionia Phaselis'ten.

15- Büyük tip gemi.

16- Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi⁵³.

17- 10 altın sikke. 8 shekel, 15 hallur⁵⁴.

18- Gümüş. 10 karsh, 2 hallur, 2 quarter⁵⁵

19- Athyr [Şubat – Mart] ayında ... tarihinde, Mısır adına kontrol edildi.

20- Kaptanı ... oğlu ..., bir gemi Ionia Phaselis'ten.

21- Büyük tip gemi

22- 50 amphora yağ⁵⁶.

AR2⁵⁷

1- Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.

2- 12 altın sikke, 1 karsh, 6 hallur

3- Gümüş, 50 karsh, 12 hallur, 2 quarter.

4- Bulunan yağın bir bölümü⁵⁸.

5- Adamların⁵⁹ gümüşü kralın evine gönderildi⁶⁰.

6- Gümüş, 3 [+2] shekel, 15 hallur, 2 quarter.

7- Şarap. 21 tam ve 1 yarım konteyner⁶¹.

8- Yağ. 6 [+3] tam ve bir yarım amphora

9- Tahta⁶²

⁵¹ Kuhrt 2007, 680.

⁵² Geminin Mısır limanına giriş yaptığı ve gümrük görevlilerince kontrol edildiği belirtilmektedir.

⁵³ İfade, getirilen malların vergilerinin hesaplanarak tahsil edildiği anlamına gelmektedir.

⁵⁴ Yapılan ödeme miktarı. Standart bir vergi oranı olduğu kabul edilmektedir

⁵⁵ Küçük tipte geminin tabi olduğu standart vergilendirme.

⁵⁶ Gemi yükü. Amphora olarak ifade edilen nakliye unsurunun hacmi bilinmemektedir. Yağ olarak nitelendirilen madde zeytinyağıdır.

⁵⁷ Kuhrt 2007, 681.

⁵⁸ Aynı vergilendirme. Oranın 3/200 olduğu varsayılmaktadır.

⁵⁹ Muhtemelen vergi toplayanlar kastedilmektedir.

⁶⁰ Limana getirilen malların vergilerinin tahsil edildiği anlamına gelmektedir

⁶¹ Yükün taşıma unsuru belirtilmemiştir. Hellence *kados* olarak bilinen ve büyük miktardaki sıvıları taşıyabilen bir nakliye unsuru olabileceği düşünülmektedir. Fıçı formu o dönemde kullanılmadığı için, ifade *konteyner* olarak çevrilmiştir. Taşıma kapasitesi bilinmemektedir.

⁶² İşlenmiş kereste kastedilmektedir.

10- 30 adet boş amphora, 6 adedi kaplanmamış⁶³.

11- Tüm ödemeler ve diğer ürünler toplandı ve

12- Kralın evine gönderildi.

13- 10 altın sikke. 1 karsh ve 6 hallur.

14- Gümüş. 50 karsh ve 8 hallur.

15- Şarap. 20 tam ve 1 yarım konteyner kadar.

16- Yağ. 6 [+3] amphora ve 10 YW⁶⁴.

17- Tahta.

18- 30 adet boş amphora, 10 adedi kaplanmamış.

19- Athyr ayının 30. günü. Mısır adına kontrol edildi.

20- Bir gemi. Kaptanı ... oğlu ...

21- Ionia Phaselis'ten.

22- Büyük tip gemi.

AR3⁶⁵

1- Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.

2- Altın, 10 altın sikke, 8 shekel, 15 hallur.

3- Gümüş, 10 karsh, 2 hallur, 2 quarter.

4- Athyr ayının ... günü. Mısır adına kontrol edildi.

5- 1 büyük gemi.

6- 2 büyük gemi.

7- Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.

8- Altın, 32 altın sikke, 2 karsh.

9- 6 shekel, 36 hallur.

10- Gümüş, 70 karsh, 17 hallur, 2 quarter.

11- Bulunan yağın bir bölümü.

12- Adamların gümüşü kralın evine gönderildi.

13- ...'den 1 büyük gemi.

14- Gümüş, 5 shekel, 15 hallur, 2 quarter.

15- Şarap. 21 tam ve 1 yarım konteyner.

16- Yağ. 9 tam ve 1 yarım amphora.

17- Tahta.

18- 30 adet boş amphora, 10 adedi kaplanmamış.

19- Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.

20- ...

21- ...'den 1 büyük gemi.

22- Buna göre...

23- Altın, 32 altın sikke, 2 karsh, 6 shekel, 36 hallur.

BR1⁶⁶

1- Gümüş, 60 [+10] karsh, 4 [+1] shekel, 20 [+13] hallur.

⁶³ Kaplanmamış kelimesinin, üzeri işlenmemiş ya da boyanmamış anlamına gelebileceği varsayılmaktadır. Bu durumda kaplanmış olduğu düşünülen yirmi dört adet amphoranın, dekorasyon amaçlı lüks ürünler olmaları muhtemeldir.

⁶⁴ Bir çeşit sıvı ölçüsü.

⁶⁵ Kuhrt 2007, 682.

⁶⁶ Kuhrt 2007, 682.

- 2- Şarap, 21 tam ve 1 yarım konteyner kadar.
 3- Yağ, 4 [+5] amphora, 2/3'ü, 10 [+5] YW.
 4- Tahta.
 5- 30 adet boş amphora, 10 adedi kaplanmamış.
 6- Khoiak [Mart – Nisan] ayı, 11. yıl.
 7- Khoiak Ayının ikinci gününde Mısır adına kontrol edildiler.
 8- Bir gemi, kaptan Pg... oğlu Mrs...g...s.
 9- Ionia, Phaselis'ten.
 10- Büyük gemi.
 11- Ödeme alındı...
 12- Kralın evine gönderildi.
 13- Altın, 10 altın sikke, 8 shekel, 10 [+5] hallur.
 14- Gümüş, 10 karsh, 2 hallur, 2 quarter.
 15- Khoiak Ayının ... gününde, kaptan .... oğlu ....
 16- Ionia, Phaselis'ten.
 17- Geniş gemi⁶⁷.
 18- Bulunan yağ, 50 amphora.
 19- Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.
 20- Altın, 12 altın sikke, 1 karsh, 6 hallur.
 21- Gümüş, 50 karsh, 12 hallur, 2 quarter.
 22- Bulunan yağın bir kısmı...
 23- Yarısı [?].
 [BR2 ve BR3 metinleri fazla soluk olduğu için okunamamıştır].
CR1⁶⁸
 1- 30 adet boş amphora, 10 adedi kaplanmamış.
 2- Tybi [Nisan – Mayıs] ayında, 11. yılda.
 3- Tybi ayının ... gününde, Mısır adına kontrol edildi.
 4- Bir gemi, , kaptan ... oğlu ..., Ionia Phaselis'ten.
 5- Büyük gemi ölçülerine uygun.
 6- Bulunan yağ 50 amphora.
 7- Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.
 8- Altın, 12 altın sikke, 1 karsh, 6 hallur.
 9- Gümüş, 50 karsh, 12 hallur, 2 quarter.
 10- Bulunan yağın bir kısmı...
 11- Adamların gümüşü kralın evine gönderildi.
 12- Gümüş, 5 shekel, 15 hallur, 2 quarter.
 13- Şarap, 21 tam ve 1 yarım konteyner.
 14- Yağ, 9 tam ve 1 yarım amphora.
 15- Tahta.
 16- ... 10 adedi kaplanmamış amphora.
 17- Ödeme alındı,
 18- Kralın evine gönderildi.
 19- Altın, 12 altın sikke, 1 karsh, 6 hallur.
 20- Gümüş, 50 karsh, 4 [+1] shekel, 26 [+2] hallur.

⁶⁷ Farklı bir büyüklükte bir gemi olduğu düşünülmektedir.

⁶⁸ Kuhrt 2007, 683.

- 21- Şarap, 21 tam ve 1 yarım konteyner.
 22- Yağ, 9 tam, 2/3 amphora, 15 YW [?].
CR2⁶⁹
 1- Tahta.
 2- 30 adet amphora, 10 adedi kaplanmamış.
 3- Tybi ayının [Nisan – Mayıs] 16. günü, Mısır adına kontrol edildi.
 4- Bir gemi, kaptan Simonides/Simondas oğlu Symenos/Somenes, Ionia Phaselis'ten.
 5- Büyük gemi ölçülerine uygun.
 6- Bulunan yağ 50 amphora.
 7- Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.
 8- Altın 10 [+1] altın sikke, 1 karsh, 6 hallur.
 9- Gümüş, 50 karsh 12 hallur, 2 quarter.
 10- Şarap, 21 tam ve 1 yarım konteyner.
 11- Yağ, 20 [+?] YW.
 12- Adamların gümüşü kralın evine gönderildi.
 13- Gümüş, 5 shekel, 12 [+3] hallur, 2 quarter.
 14- Şarap, 21 tam ve 1 yarım konteyner.
 15- Yağ, 9 tam ve 1 yarım amphora.
 16- Tahta.
 17- 30 adet boş amphora, 10 adedi işlenmemiş.
 18- Ödeme alındı,
 19- Kralın evine gönderildi.
 20- Altın, 12 altın sikke, 1 karsh, 6 hallur.
 21- Gümüş, 50 karsh, 5 shekel, 28 hallur.
 22- Şarap, 21 tam ve 1 yarım konteyner.
DR1⁷⁰
 1- Yağ, 9 amphora, 2/3'ü, 15 YW.
 2- Tahta.
 3- 30 adet amphora, 10 adedi kaplanmamış.
 4- Tybi ayının 18. günü. Mısır adına kontrol edildi.
 5- Bir gemi, kaptan ... oğlu ..., Ionia,
 6- Phaselis'ten.
 7- Büyük gemi.
 8- Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.
 9- Altın, 10 altın sikke, 8 shekel, 15 hallur.
 10- Gümüş, 10 karsh, 2 hallur, 2 quarter.
 11- Gemiler Mısır adına kontrol edildi.
 12- Tybi ayında, 3 gemi, 2 büyük.
 13- 1 büyük gemi.
 14- Ödeme alındı,
 15- Kralın evine gönderildi.
 16- Altın, 34 altın sikke, 2 karsh.
 17- 3[+4][+1] shekel, 27 hallur.
 18- Gümüş, [1]10 karsh, 2 hallur, 2 quarter.
 19- Bulunan

⁶⁹ Kuhrt 2007, 683.

⁷⁰ Kuhrt 2007, 684.

- 20- Yağın bir kısmı
 21- Adamların gümüşü kralın evine gönderildi.
 22- 2 büyük gemiden...
DR2⁷¹
 1- Tümünden...
 2- Gümüş , 1 karsh, 31 hallur.
 3- Şarap, 31 konteyner.
 4- Yağ, 13 [+3] 3 amphora.
 5- Tahta.
 6- 40 [+20] adet amphora, 20 adedi kaplanmamış.
 7- Ödeme alındı,
 8- Kralın evine gönderildi.
 9- Altın [20+] 11 [+3] stater, [2] karsh,
 10- [7+] 1 [shekel], 27 hallur,
 11- Gümüş, 111 karsh, 1 shekel, 18 hallur, 2 quarter.
 12- Şarap [43 konteyner],
 13- Yağ, [10+] 9 amphora, 2 çeyrek, 10 [+2] YW.
 14- Tahta.
 15- 60 adet amphora, 20 adedi kaplanmamış.
 16- Mehir [Mayıs- Haziran] ayı'nda, 11. Yıl,
 17- Mehir ayının 6. günü,
 18- Mısır adına kontrol edildi.
 19- Bir gemi, kaptan ... oğlu ..., Ionia,
 20- Phaselis'ten.
 21- Büyük gemi.
 22- Ödeme alındı ve
 23- Kralın evine gönderildi.
 24- Gümüş, 10 karsh, 2 hallur, 2 quarter.
DR3⁷²
 1- Mehir ayının 10. günü, Mısır adına kontrol edildi
 2- Bir gemi, kaptan ... oğlu ..., Ionia,
 3- Phaselis'ten.
 4- Büyük gemi.
 5- Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.
 6- Altın, 10 sikke altın, [8 shekel, 15 hallur],
 7- Gümüş, 10 karsh, 2 hallur, 1 [+1] quarter.
 8- Mehir ayının 20. günü, Mısır adına kontrol edildi.
 9- Bir gemi, kaptanı [... oğlu] Timotheos, Ionia,
 10- Phaselis'ten.
 11- Büyük gemi.
 12- Yağ, 50 amphora.
 13- Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.
 14- Altın, 12 [sikke altın, 1 karsh, 6 hallur].
 15- [Gümüş], 50 [karsh, 12 hallur, 2 quarter].
 16- Bulunan yağın bir kısmı,

- 17- HMWS ... [...] (?).
 18- Adamların gümüşü kralın evine gönderildi.
 19- Gümüş, 5 shekel, [15] hallur, 2 quarter.
 20- Şarap, 21 [ve bir yarım] konteyner.
 22- Tahta.
 23- 30 adet amphora, 10 adedi kaplanmamış.
 24- Ödeme alındı,
 25- ve kralın evine gönderildi.
 (DR4 ve DD1-9 çok soluk olduğu için çözümlene-memiştir).
ER1⁷³
 1- Bulunan yağın bir kısmı [HMWS] (?).
 2- Adamların gümüşü kralın evine gönderildi.
 Gümüş, 5 [shekel], 13 [+2] [hallur], 2 quarter.
 3- [Şarap], 21 ve bir yarım konteyner,
 4- Yağ, [3+]5, [+1 çeyrek] amphora,
 5- Tahta.
 6- 30 adet amphora, 10 adedi kaplanmamış.
 7- Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.
 8- Altın, 12 sikke altın, 1 karsh, [6] hallur,
 9- Gümüş, 10 karsh, 50 karsh, 5 shekel, 20 [+8] hallur.
 10- Şarap, [43 konteyner],
 11- Yağ, 9 amphora, 2 çeyrek, 15 YW,
 12- Tahta,
 13- 30 adet amphora, 10 adedi kaplanmamış.
 14- [Pa]hons ayının 6. günü (23 Ağustos) Mısır adına kontrol edildi,
 15- Bir gemi, kaptan ...oğlu ...gwt..., Ionia, Phaselis'ten.
 16- Büyük gemi.
 17- Bulunan yağın bir kısmı, 20 [+30] amphora.
 18- Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.
 19- Altın, 10 [+1+] 1 sikke [altın], 1 karsh, 6 hallur,
 20- Gümüş, 50 karsh, 10 [+1+] 1 hallur, 2 quarter.
 21- Bulunan yağın bir kısmı ...[Bu satırda bahsedilen geminin Ionia'dan olmadığı düşünülmektedir].
 22- Adamların gümüşü kralın evine gönderildi.
 Gümüş, 3 [shekel], 10 [+2+] 3 [hallur], 2 q[arter].
 23- Şarap, 21 ve bir yarım konteyner.
ER2⁷⁴
 1- Yağ, [6]+3 ve bir yarım amphora,
 2- Tahta.
 3- 20 [+10] adet amphora, [10] adedi kaplanmamış.

⁷¹ Kuhrt 2007, 684.

⁷² Kuhrt 2007, 684.

⁷³ Kuhrt 2007, 685.

⁷⁴ Kuhrt 2007, 685.

- 4- *Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.*
 5- *Altın, [10+]2 sikke altın, 1 karsh, [6] hallur,*
 6- *Gümüş, [40+]10 karsh, 3[+2] shekel, [28 hallur].*
 7- *[Şarap], 20[+1 ve bir yarım konteyner],*
 8- *Yağ, 10 ve bir çeyrek [amphora],*
 9- *Tahta.*
 10- *30 adet amphora,10 adedi kaplanmamış.*
 11- *[Pa]hons ayının 10. günü (26 Ağustos) Mısır adına kontrol edildi.*
 12- *Bir gemi, kaptanı Pantaleon (?) oğlu Moskhos, Ionia Phaselis'ten.*
 13- *Büyük gemi.*
 14- *Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.*
 15- *[Altın], 10 sikke altın, 6 [+2] shekel, 15 hallur,*
 16- *Gümüş, 10 karsh, 2 hallur, 2 quarter.*
 17- *[Pa]hons ayının 15. Günü (31 Ağustos) Mısır adına kontrol edildi.*
 18- *Bir gemi, kaptanı Ergilo[s] oğlu ..., Ionia Phaselis'ten*
 19- *Büyük gemi.*
 20- *Yağ [50 amphora].*
 21- *Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.*
 22- *Altın, 12 sikke altın, [1] karsh, [6 hallur].*
KR1⁷⁵
 1- *[Gümüş, 50 karsh, 12 hallur, 2 quarter].*
 2- *Bulunan yağın bir kısmı ...[HMWS].*
 3- *Adamların gümüşü kralın evine gönderildi.*
 4- *[Gümüş, 5 shekel, 15 hallur, 2 quarter],*
 5- *[Şarap, 21 ve bir yarım konteyner],*
 6- *[Yağ, 9 ve bir yarım amphora],*
 7- *[Tahta],*
 8- *[30 adet amphora,10 adedi kaplanmamış].*
 9- *[Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi].*
 10- *[Altın, 12 sikke altın, 1 karsh, 6 hallur].*
 11- *[Gümüş, 50 karsh, 5 shekel, 28 hallur].*
 12- *[Şarap, 21 ve bir yarım konteyner],*
 13- *[Yağ 9 ve 2/3 amphora],*
 14- *[Tahta],*
 15- *[30 adet amphora,10 adedi kaplanmamış],*
 16- *[Pahons ayının ... günü] Mısır adına kontrol edildi.*
 17- *[Bir gemi, kaptanı ... oğlu ..., Ionia Phaselis'ten].*
 18- *[Büyük gemi].*
 19- *[Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi].*
 20- *[Altın, 10 sikke altın, 8 shekel, 15 hallur].*
 21- *[Gümüş, 10 karsh, 2 hallur, 2 quarter].*

⁷⁵ Kuhrt 2007, 686.

- 22- *[Pahons ay'ında Mısır adına kontrol edilen tüm gemiler].*
 23- *[5 gemi, burada, büyük gemi, 3].*
 24- *[Büyük gemi, 2].*
 25- *[Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi].*
KR2⁷⁶
 1- *[Altın], 52 [+4] sikke altın, 4 karsh,*
 2- *[3+] 4 [shekel], 13 [+5] hallur,*
 3- *[Gümüş], 1 [70] karsh, 1 shekel, 16 hallur, [2 quarter].*
 4- *Bulunan yağın bir kısmı, 20 [+30] amphora.*
 5- *Yağ, [HMWS].*
 6- *Adamların gümüşü kralın evine gönderildi.*
 7- *Üç büyük gemiden...*
 8- ...
 9- ... gümüş, 1 karsh, 6 shekel, [6] hallur, 2 quarter.
 10- *[Şarap, 6] 4 ve bir yarım konteyner.*
 11- *[Yağ, 28 ve bir yarım amphora].*
 12- *Tahta.*
 13- *90 adet amphora, 30 adedi kaplanmamış.*
 14- *Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.*
 15- *Altın, 56 sikke altın, 3 [+1] karsh.*
 16- *7 shekel, 18 hallur.*
 17- *Gümüş, 120 [+20+] 31 karsh, 7 shekel, 23 hallur.*
 18- *Şarap, 64 ve bir yarım konteyner.*
 19- *[Yağ], 26 [+1+] 2 ve bir 1/3 amphora; vergi, 2 [+?] amphora (?).*
 20- *Tahta.*
 21- *[40+] 50 amphora, 30 adedi kaplanmamış.*
 22- *Pa[y]ni ayının [3+]6. gününde (31 Ağustos), Mısır adına kontrol edildi.*
 23- *Bir gemi, kaptan Mikkos oğlu Timokedes, Ionia Phaselis'ten,*
 24- *Büyük gemi.*
KR3⁷⁷
 1- *Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.*
 2- *Altın, [10 sikke] altın, 8 shekel, 15 hallur,*
 3- *Gümüş, 10 karsh, 2 hallur, 2 quarter.*
 4- *Pa[y]ni ayının [10+]. günü, Mısır adına kontrol edildi.*
 5- *[Bir gemi], ...oğlu ...mm, Ionia Phaselis'ten.*
 6- *[Büyük gemi].*
 7- *Bulunan yağ, 50 amphora.*
 8- *Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.*
 9- *Altın, 12 [sikke] altın, 1 karsh, 6 hallur,*

⁷⁶ Kuhrt 2007, 686.

⁷⁷ Kuhrt 2007, 687.

- 10- [Gümüş, 40+] 10 [karsh], 12 hallur, 2 quarter.
 11- *Bulunan yağın bir kısmı...*
 12- *Adamların gümüşü kralın evine gönderildi.*
 13- [Gümüş, 5 shekel], 10 [+5 hallur, 2 quarter].
 14- *Şara*[p, 21 ve bir yarım konteyner].
 15- *Yağ*, [1, 9 ve bir yarım amphora].
 16- *Tahta.*
 17- *30 adet amphora, 10 adedi kaplanmamış.*
 18- *Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.*
 19- *Altın*, 11 [+1] *sikke* [altın, 1 karsh, 6 hallur].
 20- *Gümüş*, 50 karsh, [5 shekel, 20+] 6 [+2 hallur].
 21- *Şarap*, 21 ve bir yarım konteyner,
 22- *Yağ*, 10 [ve] bir çeyrek amphora,
 23- *Tahta.*
 24- *30 adet amphora, 10 adedi kaplanmamış.*
 25- *Payni ayının 17. günü* (3 Ekim), *Mısır adına kontrol edildi.*
KR4⁷⁸
 1- *Bir gemi*, [kaptan ... oğlu ..., Ionia Phaselis'ten]
 2- *Büyük gemi.*
 3- *Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.*
 4- *Altın*, 10 *sikke* [altın, 8 shekel, 15 hallur] .
 5- *Gümüş*, [10] *karsh*, [2 hallur, 2 quarter].
 6- *Payni ayının 20. günü* (5 Ekim) [Mısır adına kontrol edildi].
 7- *Bir gemi*, [kaptan ... oğlu ..., Ionia Phaselis'ten].
 8- *Büyük gemi.*
 9- *Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.*
 10- *Altın*, 10 *sikke* [altın, 8 shekel, 15 hallur],
 11- *Gümüş*, [10] *karsh*, [2 hallur, 2 quarter].
 12- *Payni ayının 20.[+] günü*, [Mısır adına kontrol edildi].
 13- *...den 1 büyük gemi*⁷⁹ ,
 14- [İçinde bulunan],
 15- [10. yılın şarabı, 1 bin ve 100 konteyner],
 (16 – 19. satırlar okunamamıştır).
 20- [...], 10 ...
 21- *İyi kalite bronz*, [10.00 karsh],
 22- [...] ...
 23- *Gümüş*, [...] ...

⁷⁸ Kuhrt 2007, 688.

⁷⁹ A. Kuhrt'a (2007, 701) göre; Arami dilinde DWGY, balıkçı gemilerini ya da kıyıda fazla uzaklaşamayan hafif gemileri ifade etmektedir. Ancak kelimeye eklenen ve Mısır dilinde 'büyük' anlamına gelen QNRT sıfatı, söz konusu gemilerin geniş hacme sahip olduklarını düşündürmektedir. Söz konusu kelime bu metinde *büyük gemi* olarak değerlendirilecektir. Ayrıca bk. Yardeni 1994, 77.

- 24- [...]
(KR5 çok soluk olduğu için çözümlenememiştir.)
GR1⁸⁰
 1- [Şarap 21 ve bir yarım konteyner],
 2- [Yağ, 9 ve bir yarım amphora],
 3- [Tahta].
 4- [30 adet amphora, 10 adedi kaplanmamış].
 5- *Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.*
 6- [Altın, 32 sikke altın], 3 [karsh, 5] *shekel*, [11 hallur].
 7- [Gümüş, 80 karsh, 5 shekel, 3] 5 [hallur], 2 quarter.
 8- [Şarap, 21 ve bir yarım konteyner],
 9- [Yağ, 9 ve 2/3 amphora, 10+]3[+2 YW],
 10- [Tahta].
 11- [30 adet amphora, 10 adedi kaplanmamış].
 12- [Vergi...] 1 *büyük gemi* [...den],
 13- [10. yılın şarabı, 110 konteyner].
 (14 – 15. satırlar okunamamıştır)
 16- [İyi kalite bronz, 1000 karsh].
 17- [Adamların gümüşü kralın evine gönderildi].
 18- [Gümüş, ...].
 19- [10. yılın şarabı, 15 ve 1/3 konteyner].
 20- [Eski bir dümen (? , 1)].
 21- [Adamların gümüşü toplandı ve
 22- kralın evine gönderildi].
 23- [10. yılın şarabı, 1] 25 ve [1/3] *konteyner.*
GR2⁸¹
 1- ..., 10;
 2- *Eski gemi dümeni 1,*
 3- *Ödeme* [ve diğer şeyler alındı ve kralın evine gönderildi].
 4- *Altın*, 42 *sikke altın*, 3 *karsh*, [3+] 2 [shekel, 11 hallur].
 5- [Gümüş, 84 karsh], [2 shekel], 7 *hallur*, [2] *quarter.*
 6- *Burada şarap*, 146, 2/3 ve bir altıncı konteyner,
 7- *Ionia* [şarabı], 21 ve bir yarım konteyner,
 8- *Sidonia* [şarabı], 125 ve 1/3 konteyner,
 9- *Yağ*, 10 ve bir çeyrek amphora,
 10- *İyi kalite bronz*, 1000 karsh,
 11- ...,10 ...
 12- *Eski bir dümen*,1 ...
 13- *30 adet amphora, 10 adedi kaplanmamış.*
 14- 11. [yıl], *E[piph] ayı*,
 15- *E[piph] ayının* (Ekim – Kasım) 5. günü, *Mısır*

⁸⁰ Kuhrt 2007, 688.

⁸¹ Kuhrt 2007, 688.

adına kontrol edildi.

16- Bir gemi, kaptanı ... oğlu Glaphyr[os], [Io]nia Phaselis'ten.

17- Büyük gemi.

18- Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.

19- Altın, 10 sikke altın, 6 [+2] shekel, [13+] 2 [hallur],

20- [Gümüş], 10 [kars]h, 2 hallur, [2 quarter],

21- Epiph ayının 7. günü (22 Ekim) Mısır adına kontrol edildi.

22- Küçük gemi⁸² ... [...].

23- [...] ... bulunan şeyler...

24- 11. Yılın [şarabı], 800 konteyner,

25- Kaolin kili, 6000 karsh.

26- KD/RPK tahtası (?), 2000 karsh.

GR3⁸³

1- [yeni] gemi dümeni [300],

2- Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.

3- 11. yılın şarabı, 80 [konteyner],

4- Kaolin kili, [600] karsh,

5- KD/RPK tahtası (?), [200] karsh,

6- Yeni gemi dümeni [20+]10.

7- Adamların gümüşü kralın evine gönderildi.

8- 11. yılın şarabı, 8 ve bir yarım konteyner,

9- Ödeme alındı ve

10- kralın evine gönderildi.

11- 11. [yılın şarabı], 88 ve bir yarım konteyner,

12- Kaolin kili, [600] karsh,

13- KD/RPK tahtası (?), [200] karsh,

14- Yeni gemi dümeni 30.

15- Epiph ayının 9. günü, Mısır adına kontrol edildi.

16- Büyük gemi.

17- ...

18- [...Bulunan...]

19- 10. yıl [şarabı], 1 bin, 20 konteyner,

20- PKD/RN (ürün kalitesi ya da yerini belirtmek-

tedir) demiri, 20000 [+1] bin karsh,

21- İyi kalite bronz, 6 bin karsh,

22- Burada sayılan tahta 550;

23- Sedir ağacı, kiris, 50,

24- Sedir ağacı, plaka, 500.

GR4⁸⁴

1- Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.

2- 10. yılın şarabı, [102 konteyner],

3- PKD/RN demiri, [2 bin 100 karsh],

4- İyi kalite [bronz, 600 karsh],

5- KD/RPK tahtası, [700 karsh],

6- Burada sayılan tahta 55;

7- Sedir ağacı, [kiris], 5,

8- Sedir ağacı, [plaka], 50.

9- Adamların gümüşü,

10- kralın evine gönderildi.

11- [Gümüş...].

12- 10. yıl şarabı, 15 ve 1/3 konteyner,

13- Eski gemi dümeni 1,

14- Ödeme alındı ve

15- kralın evine gönderildi.

16- 10. yıl şarabı, 117 ve 1/3 konteyner,

17- [PKD/RN demiri, 2 bin 100 karsh],

18- [İyi kalite bronz, 600 karsh],

19- [KD/RPK tahtası, 700 karsh],

20- [Burada sayılan tahta 56];

21- [Sedir ağacı, kiris, 5],

22- [Sedir ağacı, plaka, 50],

23- [Eski] gemi dümeni, 1.

24- Epiph ayının [...] günü, Mısır adına kontrol edildi.

25- Bir gemi, kaptanı ... oğlu ...

(GG1 - 3 çok soluk olduğu için çözümlenememiştir.)

FR1⁸⁵

1- [Altın, 34 sikke] altın [2] karsh, [8 shekel, 23+] 4 [hallur]

2- [Gümüş, 110 karsh], 1 shekel, 24 hallur, [x] quarter.

3- [Şarap, 42+]1 [konteyner],

4- [Yağ], 60[+ ve 2/3 amphora, 12 YW], Tahta 2,

5- [Burada 60 adet amphora], 20 adedi

kaplanmamış.

6- [Vergi... gemilerin] Fenike'den gelen, 3; burada,

7- Büyük gemi 1, küçük gemi 2;

8- [Vergi] alındı ve kralın evine gönderildi.

9- [Gümüş, 1 karsh, 2 shekel, 3 hallur],

10- [Şarap, 24] 5 [konteyner, burada],

11- [10. yılın şarabı], 101 [+1 konteyner],

12- [11. yılın şarabı], 100 [+42+] 1 [konteyner],

13- [İyi kalite bronz], 1 bin [100] karsh;

14- [PKD/RN demiri, 2 bin] 100 [karsh],

15- [KD/RPK tahtası, 2+]7 x 100(=900) [karsh];

⁸² A. Kuhrt'a (2007, 702) göre; DWGY QND/RTSYRY kelimesi yaklaşık 40 ton taşıma kapasitesine sahip, diğer ticari gemilere nispeten daha küçük hacimli gemileri tanımlamaktadır. Söz konusu kelime bu metinde küçük gemi olarak ifade edilecektir.

⁸³ Kuhrt 2007, 689.

⁸⁴ Kuhrt 2007, 689.

⁸⁵ Kuhrt 2007, 690.

- 16- [Kalay, 200 karsh];
 17- [Kefar ..n yünü, 2+] 5x100(=700+)11[+3+1] karsh;
 18- [Kaolin kili, 600 karsh],
 19- *Burada* [sayılan tahta 8]5;
 20- [kiriş 5, plaka 50],
 21- [Yeni gemi dümeni, 20+] 10, *eski gemi dümeni* ...
 22- [Adamların gümüşü kralın evine gönderildi].
 23- [...]...*Küçük gemi*...
 24- [...]...*onlardan*...
FR2⁸⁶
 1- 10. yılın şarabı 10, 15 (ve) 1 (çeyrek) konteyner,
 2- *Eski gemi dümeni* 1;
 3- *Adamların gümüşü* [kralın evine gönderildi].
 4- ...'den 2 küçük gemi.
 5- 11. yılın şarabı, [17] konteyner.
 6- *Adamların tüm gümüşü alındı ve*
 7- *Kralın evine gönderildi*.
 8- gümüş, 1 karsh, 2 (shekel), 3 h(allur),
 9- 10. yılın şarabı [15 (ve) 1 (çeyrek) konteyner],
 10- 11. yılın şarabı [17] [konteyner],
 11- [*eski*] gemi dümeni 1.
 12- *Ödeme alındı ve*
 13- *Kralın evine gönderildi*;
 14- *Gümüş*, 3 karsh, 6 [shekel], 12 [hallur];
 15- *Şarap*, [277 (ve) 1 çeyrek konteyner; burada bulunan],
 16- 10. yılın şarabı, 11 [7 (ve) 1 (çeyrek)] konteyner,
 17- 11. yılın şarabı, 160 konteyner;
 18- *İyi kalite* [bronz], 1 bin 100 [karsh];
 19- *PKD/RN demiri*, [2] bin 100 karsh;
 20- *KD/RPK tahtası*, [3+] 6 x 100 (=900) [karsh];
 21- *Kalay*, 1 [+1] 100 (=200) karsh;
 22- *Kefar ..n yünü*, 71 [+1+] 3 [karsh];
 23- *Kaolin kili*, 600 [karsh];
 24- *Burada sayılan* 86 adet tahta;
 25- *Sedir ağacı, kiriş*, 5,
 22-*Sedir ağacı, plaka*, 50,
 23- *Gemi dümeni* 30 [+1], *bulunan*,
FR3⁸⁷
 1- [Yeni gemi dümeni, 30, eski gemi dümeni, 1].
 2- *Ödeme* [alındı ve]
 3- [kralın evine gönderildi].
 4- *Altın*, 34 sikke [altın, 2 karsh],
 5- [3+] 4 [+1] sh(ekel), [27 ha(llur)],
 6- *Gümüş*, [114 karsh, 7 sh(ekel), 30 h(allur), 2

- q(arter)],
 7- *Şarap*, 2 [+1x100+20 (=320 ve) 1 (çeyrek) konteyner; burada bulunan],
 8- *Ionia* [şarabı], [43 konteyner],
 9- [Sidonia şarabı, 277 (ve) 1 (çeyrek) konteyner; burada bulunan],
 10- [10. yılın şarabı, 117 (ve) 1 (çeyrek) konteyner];
 11- 10. yıl şarabı, 10 [+1, 160 konteyner];
 12- *Yağ*, 10 [2 (çeyrek), 12 YW] amphora;
 13- *İyi kalite* [bronz, 1 bin 100 karsh];
 14- *PKD/RN demiri*, [2 bin 100 karsh];
 15- *KD/RPK tahtası*, [900 karsh];
 16- *Kalay* [200 karsh];
 17- *Kefar ..n yünü*, [715 karsh];
 18- [Kaolin kili, 600 karsh],
 19- [Burada sayılan 88 tahta],
 20- [Sedir ağacı, kiriş 5],
 21- [Sedir ağacı, plaka 50]
 22- *Yeni gemi dümeni* [30],
 23- *Eski gemi dümeni* [1],
 24- *Tahta* [2],
 25- *Boş amphora* [60, 20 adedi kaplanmamış].
JR1⁸⁸
 1- [Mesore (Kasım – Aralık) ayı, 11. Yıl.
 2- [Mesore ayı ... günü] *Mısır adına kontrol edildi*.
 3- [1] *gemi. Kaptanı Paraudig(k)os oğlu* ...,
 4- [I]onia Phaselis'ten.
 5- [Büyük] *gemi*.
 6- *Bulunan* [yağ],
 7- [50] *amphora*.
 8- [Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi];
 9- [Altın, 11+] 1 *altın* [sikke], 1 *ka*[rsh, 6 h(allur)],
 10- [Gümüş, 50 karsh, 12 h(allur), 2 q(arter)],
 11- [Bulunan yağın bir kısmı] [HMWS...],
 12- [Adamların gümüşü kralın evine gönderildi].
 13- [Gümüş, 5 sh(ekel)], 13 [+2 h(allur), 2 q(arter)],
 14- [Şarap, 21] ve 1 çeyrek [konteyner],
 15- [Yağ, 9 ve bir yarım amphora],
 16- [Tahta 1].
 17- [Boş amphora 30, 10 adedi kaplanmamış],
 18- [Ödeme alındı ve]
 19- [Kralın evine gönderildi].
 20- [Altın], 12 *altın* [sikke], [1 karsh, 6 h(allur)],
 21- [Gümüş] 50 [kar]sh, 2 [+3 sh(ekel), 8 h(allur)],

⁸⁶ Kuhrt 2007, 690.

⁸⁷ Kuhrt 2007, 691.

⁸⁸ Kuhrt 2007, 691.

- 22- [Şarap] 21 ve 1 yarım konteyner,
 23- [Yağ 3+] 3 [+3 amphora 2/3, 15 YW],
 24- [Tahta],
 25- [Boş] amphora 20 [+10 adedi kaplanmamış],
 26- [Mesore ayı ... günü] [Mısır] adına kontrol edildi.
 27- 1 gemi. Kaptanı ... oğlu lokles,
 28- [Ionia] Phaselis'ten.

JR2⁸⁹

- 1- Büyük gemi.
 2- Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi;
 3- [Altın], 10 sikke [altın, 8 s(hekel), 18 h(allur)],
 4- [Gümüş], 10 [karsh, 2] h(allur), [2 q(quarter)],
 5- [Mesore ayının ... günü, Mısır adına kontrol edildi].
 6- 1 gemi, kaptanı PN oğlu Phanes [Ionia, Phaselis'ten],
 7- [1 büyük gemi].
 8- Bulunan yağ [50 amphora],
 9- Ödeme alındı [ve kralın evine gönderildi];
 10- [Altın, 12] sikke [altın, 1 karsh, 6 h(allur)],
 11- Gü[müş, 50 karsh, 12 h(allur), 12 q(quarter)],
 12- [Bulunan yağın bir kısmı, HMWS ...],
 13- [Adamların gümüşü kralın evine gönderildi],
 14- [Gümüş, 5 sh(ekel), 15 h(allur), 2 q(quarter)],
 15- Gümüş, [21 ve 1 yarım konteyner],
 16- [Yağ, 9 ve 1 yarım amphora],
 17- [Tahta, 1].
 18- [30 adet boş amphora, 10 adedi kaplanmamış],
 19- [Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi],
 20- [Altın, 12 sikke altın, 1 karsh, 6 h(allur)],
 21- [Gümüş, 50 karsh, 5 s(hekel), 28 h(allur)],
 22- Şarap, [21 ve 1 yarım konteyner],
 23- Yağ, 10 [ve 1 çeyrek amphora],
 24- Tahta, 1.
 25- 30 adet [boş amphora], 10 adedi kaplanmamış,
 26- Mesore ayının 12. günü (26 Kasım) [Mısır adına kontrol edildi].

JR3⁹⁰

- 1- [Büyük gemi, kaptanı ... oğlu ...],
 2- [... bulunan ...],
 3- [10. yıl şarabı 450 konteyner],
 4- [Kefar yünü, 20.000 1 bin karsh],
 5- [Demir, 30.000 karsh],
 6- [SNY (?), 10.000 karsh],

- 7- [PKD/RN, 20.000 karsh],
 8- Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.
 9- [10. yılın şarabı, 45 konteyner],
 10- [Kefar yünü, 2 bin 100 karsh],
 11- [Demir, 3 bin karsh],
 12- [SNY, 1 bin karsh],
 13- [PKD/RN 2 bin karsh],
 14- [Adamların gümüşü kralın evine gönderildi],
 15- [Gümüş ...],
 16- [10. yıl şarabı, 15 (ve) 1 (çeyrek) konteyner],
 17- [Eski gemi dümeni 1],
 18- [Ödeme alındı ve]
 19- [Kralın evine gönderildi];
 20- Gümüş, 3 karsh, [6] sh(ekel), [12 h(allur)],
 21- [10. yıl] şarabı, [60 ve 1 çeyrek konteyner],
 22- [Kefar yünü, 2 bin 100 karsh],
 23- [Demir, 3 bin karsh],
 24- [SNY], 1 bin karsh,
 25- P[PKD/RN] 2 bin karsh.

JV1⁹¹

- 1- [Eski gemi dümeni, 1].
 2- [Mesore ayının ... günü Mısır adına kontrol edildi],
 3- [1 gemi, kaptanı ... oğlu ..., Ionia],
 4- [Phaselis'ten],
 5- [Büyük bir gemi],
 6- [Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi],
 7- [Altın, 10 sikke altın, 8 sh(ekel)],
 8- [15 h(allur)],
 9- [Gümüş, 10 karsh, 2 (hallur), 2 q(quarter)].
 10- [Mesore ayının ... günü Mısır adına kontrol edildi],
 11- [Küçük gemi],
 12- [...],
 13- [... bulunanlar...],
 14- [11. yılın şarabı, 395 amphora],
 15- [Burada 970 adet tahta];
 16- [Sedir ağacı, kiriş 530],
 17- [Sedir ağacı, P'MY (?) 240],
 18- [Yeni gemi dümeni, 200],
 19- [Vergi alındı ve kralın evine gönderildi],
 20- [Sidonia şarabı, 33+] 6 ve bir yarım [konteyner],
 21- [Adamların gümüşü] kralın evine gönderildi.
 22- 11. yıl [şarabı], [8 ve bir yarım] konteyner,
 23- [Sayılan tahta, 20+] 72 [+3+] 2,
 24- [Sedir ağacı], P'MY [23+] 1.

JV2⁹²

⁸⁹ Kuhrt 2007, 692.

⁹⁰ Kuhrt 2007, 692.

⁹¹ Kuhrt 2007, 693.

- 1- [Yeni gemi dümeni 20],
  - 2- *Mesore ayında 6 gemi Mısır adına kontrol edildi,*
  - 3- ... [...], ...,
  - 4- *Ionia Phaselis'ten* [4],
  - 5- *Büyük gemi 2,*
  - 6- [KZD/Ry (?)] *gemileri, bulunan;*
  - 7- [Küçük gemi ...],
  - 8- ...'nın,
  - 9- *Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.*
  - 10- *Ionia* [gemileri] *Phaselis'ten 4,*
  - 11- [...] ... [büyük] *gemi 2,*
  - 12- *Altın*, [44 sikke altın], 3 *karsh*, [7] *sh(ekel)*, [2 *h(allur)*],
  - 13- [Gümüş, 120 *karsh*, 30 *h(allur)*],
  - 14- *Bulunan yağın* [bir kısmı],
  - 15- [Adamların] *gümüşü kralın evine gönderildi.*
  - 16- [Büyük 2, bunlardan ...],
  - 17- [Gümüş, 1 *karsh*, 31 *h(allur)* +(?)],
  - 18- [Şarap, 43 konteyner],
  - 19- [Yağ, 19 amphora],
  - 20- [Tahta] 2,
  - 21- *Boş amphora 20* [+40 bulunan], 20 *adedi kaplanmamış.*
  - 22- *Ödeme alındı ve kralın evine gönderildi.*
  - 23- *Altın* [20+], 14 *sikke altın*, 3 *karsh*, 7 *sh(ekel)*, [2] *h(allur)*,
  - 24- [Gümüş], 121 [karsh], 1 *sh(ekel)*, 27 *h(allur)*,
  - 25- [Şarap, 40]+3 [konteyner],
  - 26- [Yağ, 19 amphora 1+] 1 [çeyrek], 12 *YW*,
  - 27- *Tahta 2.*
- FV1**⁹³
- 1- [Boş amphora 60, 20 adedi kaplanmamış].
  - 2- [Vergi kralın evine gönderildi].
  - 3- [KZD/Ry (?)] *gemileri, bulunan*
  - 4- [...] 'den bir büyük gemi ...],
  - 5- [...] 'den bir küçük gemi],
  - 6- [Şarap, 84 ve bir yarım konteyner],
  - 7- [10. yılın şarabı, 45 konteyner],
  - 8- [11. yılın şarabı, 39 ve] bir yarım [konteyner],
  - 9- [Kefar yünü, 2100 *karsh*],
  - 10- [Demir, 3000 *karsh*],
  - 11- [SNY, 1000 *karsh*],
  - 12- [PKD/RN 2000 *karsh*].
  - 13- [Burada 97 adet tahta];
  - 14- [Sedir ağacı, kiriş 53],
  - 15- [Sedir ağacı, P'MY (?) 24],

⁹² Kuhrt 2007, 693.

⁹³ Kuhrt 2007, 693.

- 16- [Yeni gemi dümeni, 20],
  - 17- [Vergi alındı ve kralın evine gönderildi].
  - 18- [...] 'den bir büyük gemi, gümüş...].
  - 19- [10.yıl şarabı, 15 (ve) 1 (çeyrek) konteyner],
  - 20- [Eski gemi dümeni, 1],
  - 21- [Adamların gümüşü] *kralın evine gönderildi.*
  - 22- [...] 'den bir küçük gemi],
  - 23- [11. yılın şarabı, 8 ve bir yarım konteyner],
  - 24- [Adamların gümüşü kralın evine gönderildi].
- FV2**⁹⁴
- 1- *Gümüş*, 1 *karsh*, 2 *sh(ekel)*, 3 *h(allur)*,
  - 2- *Bulunan; şarap*, 23, 2 (çeyrek) ve bir altıncı (?) *konteyner*,
  - 3- [10.yıl] *şarabı*, 15 (ve) 1 (çeyrek) *konteyner*,
  - 4- 11. *yılın şarabı*, 8 ve bir yarım *konteyner*,
  - 5- *Eski gemi dümeni 1,*
  - 6- *Tüm ödemeler alındı ve kralın,*
  - 7- *evine gönderildi.*
  - 8- *Gümüş*, 3 *karsh*, 6 *s(hekel)*, 12 *h(allur)*,
  - 9- *Şarap*, [1]00 + 4 [+2+] 2 ve [1] *çeyrek konteyner*,
  - 10- 10. *yıl şarabı*, [40+] 20 ve [1] *çeyrek konteyner*,
  - 11- 11.yıl *şarabı*, [48] *konteyner*,
  - 12- *Kefar yünü*, 2100 *karsh*,
  - 13- *Bulunan demir*, 3000 *karsh*,
  - 14- *SNY*, 1000 *karsh*,
  - 15- *PKD/RN*, 2000 *karsh*.
  - 16- *Burada 96*[+2] *adet tahta;*
  - 17- *Sedir* [ağacı], *kiriş 53*,
  - 18- *Sedir* [ağacı], *P'MY (?) 24*,
  - 19- *Yeni gemi* [dümeni], 20,
  - 20- *Eski gemi dümeni 1,*
  - 21- *Tüm ödemeler alındı*
  - 22- *ve kralın evine gönderildi,*
  - 23- *Altın*, [44] *sikke altın*, 3 *karsh*,
  - 24- [2+] 1 [+4] *she(ekel)*, [2] *hallur*.
- FV3**⁹⁵
- 1- *Gümüş*, [124] *kar[sh]*, 9 *sh(ekel)*, [?] *hallur*,
  - 2- *Bulunan; şarap*, [150+] 1 (ve) 1 (çeyrek) *konteyner*,
  - 3- [Ionia] *şarabı*, 43 [konteyner],
  - 4- [Sidonia] *şarabı*, 108 (ve) 1 (çeyrek) *konteyner*,
  - 5- 10. *yıl şarabı*, 60 (ve) 1 (çeyrek) *konteyner*,
  - 6- 11. *yıl şarabı*, 48 *konteyner*,
  - 7- *Yağ*, 19 *amphora 2* (çeyrek), 12 *YW*,
  - 8- *Kefar yünü*, 2100 *karsh*,

⁹⁴ Kuhrt 2007, 694.

⁹⁵ Kuhrt 2007, 695.

- 9- *Demir*, 2[+1]00 *karsh*,
 10- *SNY*, 1000 *karsh*,
 11- *PK[D/RN]*, 2000 *karsh*,
 12- *Burada* [100] *adet tahta*;
 13- *Sedir ağacı kiriş*, 53,
 15- *Sedir ağacı*, P'MY (?) 24,
 16- [tahta,] 1,
 17- *Boş amphora*, 60, 20 *adedi kaplanmamış*.
 18- *Tüm gemiler Mısır adına kontrol edildi*;
 19- [I]onia Phaselis'ten...
 20- ...
 21- ... [gemi, 41 + (?)] 1,
 22- ... [I]onia Phaselis'ten, 30 [+6]...
 23- [tümü] *büyük gemi*, 19,
 24- *Büyük gemi*, 12 [+5],
 25- [KZD/RN (?)] *gemileri*, 6...
GV2⁹⁶
 1- [Altın], 3 [96+] 2 [sikke],
 2- [Altın], 20 [+13] *karsh*, [2+] 3 [sh(ekel)], 9 *h(allur)*,
 3- *Gümüş*, 1000 1[X100+30+] 5 [+?] *karsh*, 10 *h(allur)*, 1 *q(arter)*;
 4- *Şarap*, 919 *ve 1 yarım konteyner*,
 5- *Ionia şarabı*, 40[+8] *ve 1 [yarım] konteyner*,
 6- [Si]donia şarabı, 510[+1 *konteyner*], *bulunan*;
 7- 10. *yıl şarabı*, 30 [3] *konteyner*,
 8- 11. *yıl şarabı*, 208 *konteyner*,
 9- *Yağ*, 195 *amphora*,
 10- *Demir*, 5100 [karsh], *bulunan*;
 11- *SNY*, 1000 *karsh*,
 12- *PKD/RN*, [1+] 3 *bin* [100] *karsh*;
 13- *İyi kalite bronz*, [2000 *karsh*],
 14- *k(alay)*, [200] *karsh*,
 15- *Kefar* [yünü], 2100 *karsh*,
 16- [kefar yünü... 7], 10 [+1+] 4 *karsh*,
 17- *KD/RPK tahtası*, 900 [karsh].
 18- [...],
 19- *Kaolin kili*, 600 *karsh*,
 20- *Sayılan tahta*, 2[03+] 1;
 21- *Sedir ağacı kiriş*, 53,
 22- *Sedir ağacı plaka*, 50,
 23- *Sedir ağacı kalas*, 53,
 24- *Sedir ağacı*, P'MY (?) 24.
GV3⁹⁷
 1- *Bulunan 53 gemi dümeni*;
 2- *Yeni gemi dümeni*, 50,
 3- *Eski gemi dümeni*, 3.

⁹⁶ Kuhrt 2007, 695.

⁹⁷ Kuhrt 2007, 696.

- 4- *Tahta* 19.
 5- *Bulunan boş amphora*, 570,
 6- 190 *adedi kaplanmamış*.
GV4⁹⁸
 1- *TLPT'nin (?) sahibine*,
 2- *M.LYN'nin (?) sahibine*,
 3- *ML...KN'nin (?) sahibine*,
 4- [...] *nin sahibine*.
GV5⁹⁹
 1- [Tüm ödemeler ...]
 (2. ve 9. satırlar arası kayıptır).
 10- [Tüm gemiler] *kontrol edildi* (deniz için ...) [limandan ayrılan gemiler kastedilmektedir].
 11- [... *adet gemi*; *gümüş*, limandan çıkardıkları *natronun gümrük değeri*],
 12- *Onlarla birlikte* [den]ize [gümüş ... *karsh* ...],
 13- 11. *yılda*, *Athyr ayının*,
 14- 17. *günü*, 1 *gemi kontrol edildi* [MÖ 475 yılının 6 Mart günü];
 15- [...] *Ionia* [Phaselis'ten, *gümüş*, *natronun gümrük değeri*]
 16- *Limandan denize çıkardıkları*, [gümüş, ... *karsh*].
 17- *Athyr ayının 26. günü* [15 Mart MÖ 475], *deniz için 1 gemi kontrol edildi*,
 18- *Ionia* [Phaselis'ten, *gümüş*, *natronun gümrük değeri*],
 19- [Limandan] *denize çıkardıkları*, *gümüş*, [... *karsh*].
 20- *Athyr ayında tüm gemiler kontrol edildi*;
 21- [2 *gemi*]. *Gümüş*, *natronun gümrük değeri* [... *karsh*],
 22- *Limandan denize çıkardıkları*, [gümüş, ... *karsh*].
 23- 11. *yıl Khoiak ayı*,
 24- *Khoiak ayının 10. günü* [29 Mart MÖ 474], 1 *gemi kontrol edildi*;
 25- *Ionia Phaselis'ten*. [Phaselis'ten, *gümüş*, *natronun gümrük değeri*].
KV2¹⁰⁰
 1- *Limandan denize çıkardıkları*, *gümüş*, [... *karsh*].
 2- 11. *yıl*, *Phamenoth ayı*.
 3- *Phamenoth ayının 10. günü* [27 Haziran MÖ 475], *deniz için 1 gemi kontrol edildi*, *Ionia Phaselis'ten*, [gümüş, *gümrük değeri*],
 4- *Limandan denize çıkardıkları natronun*; *gümüş*, 9 *karsh*, ... *sh(ekel)*, ... *h(allur)*.

⁹⁸ Kuhrt 2007, 696.

⁹⁹ Kuhrt 2007, 696.

¹⁰⁰ Kuhrt 2007, 696.

- 5- *Phamenothe ayının 16. günü* [3 Temmuz MÖ 475], *deniz için 1 gemi kontrol edildi*, [Ionia] *Phaselis'ten*,
- 6- *Limandan denize çıkardıkları natronun gümrük değeri; gümüş, ... karsh, 5 sh(ekel)*, [20+] *h(allur)*.
- 7- *Phamenothe ayının 25. günü* [12 Temmuz MÖ 475], *deniz için 1 gemi kontrol edildi*, [Ionia] *Phaselis'ten*,
- 8- *Limandan denize çıkardıkları natronun gümrük değeri; gümüş, ... karsh, 5 sh(ekel)*, [20+?] *h(allur)*.
- 9- *Phamenothe ayının 30. günü* [17 Temmuz MÖ 475], *deniz için 1 gemi kontrol edildi*, [Ionia] *Phaselis'ten*,
- 10- *Limandan denize çıkardıkları natronun gümrük değeri; gümüş, [... karsh], 3 [+6] sh(ekel)*, 23 *h(allur)*, 2 *q(quarter)*.
- 11- *Phamenothe ayında deniz için tüm gemiler kontrol edildi; 4 gemi*. [gümüş, natronun gümrük değeri].
- 12- [Limandan denize çıkardıkları natronun gümrük değeri; gümüş, ... karsh, ...+1] *sh(ekel)*, [23+] *h(allur)*.
- 13- *11. yıl, Pharmuthi ayı* [Temmuz – Ağustos],
- 14- [Pharmuthi ayının... günü, deniz için 1 gemi kontrol edildi] *Ionia Phaselis'ten*,
- 15- [Limandan denize çıkardıkları natronun gümrük değeri; gümüş, ... karsh, 6 sh(ekel)] 18 *h(allur)*.
- 16- *Pharmuthi ayının [...] günü, deniz için 1 spitaka¹⁰¹ gemi kontrol edildi*, [Ionia] *Phaselis'ten*. *Gümüş*;
- 17- [Limandan denize çıkardıkları natronun gümrük değeri; gümüş], 11 [kar]sh, 5 sh(ekel), 10 *h(allur)*.
- 18- [Pharmuthi ayının 20. günü] [7 Ağustos MÖ 475], *deniz için 1 gemi kontrol edildi*, *Ionia Phaselis'ten*,
- 19- *Limandan denize çıkardıkları natronun gümrük değeri; gümüş*, 11 [kar]sh, 8 sh(ekel), 2 *q(quarter)*.
- 20- *Pharmuthi ayının 2[6]. günü* [12 Ağustos MÖ

- 475], *deniz için Protokles'in 1 gemisi kontrol edildi*, [Ionia] *Phaselis'ten*. *Gümüş*;
- 21- *Limandan* [denize çıkardıkları] *natronun gümrük değeri*; [gümüş], 6 [kar]sh, 6 sh(ekel), 2 *q(quarter)*.
- 22- *Pharmuthi ayının 30. günü* [16 Ağustos MÖ 475], *deniz için Glaphyros'un 1 gemisi kontrol edildi*, [Ionia] *Phaselis'ten*. *Gümüş gümrük vergisi*;
- 23- *Limana çıkardıkları* [natronun gümrük vergisi, gümüş], 8 karsh, 5 s(hekel), 10 *h(allur)*,
- 24- [Pharmuthi ayında deniz için tüm gemiler kontrol edildi]; 5 *gemi*. [gümüş, natronun gümrük değeri].
- 25- *Limandan denize çıkardıkları natronun gümrük değeri; 49 karsh, 1 s(hekel)* [23+] 5 [h(allur)]. **KV3¹⁰²**
- 1- [11. yıl], Pahons [ayının],
- 2- Pahons ayının [10. günü] [26 Ağustos MÖ 475], *deniz için Myrsilos'un¹⁰³ 1 gemisi kontrol edildi*, [Ionia] *Phaselis'ten*. *Gümüş gümrük vergisi*;
- 3- [Limandan denize] *çıkardıkları natronun [gümrük] değeri*; [gümüş, ... karsh],
- 4- *Pahons ayının 18. [günü]* [3 Eylül MÖ 475], *deniz için ...'ın 1 gemisi kontrol edildi*, [Ionia] *Phaselis'ten*.
- 5- *Limandan denize çıkardıkları* [natronun gümrük değeri; gümüş], [...] karsh,
- 6- [... shekel, ... hallur],
- 7- *Pahons ayının 22. [günü]* [7 Eylül MÖ 475], *deniz için ...'ın 1 gemisi kontrol edildi*, [Ionia] *Phaselis'ten*.
- 8- *Limandan* [denize çıkardıkları] *natronun gümrük değeri*; [gümüş, ... karsh],
- 9- *Pahons ayının 27. günü* [12 Eylül MÖ 475], *deniz için ...'ın 1 gemisi kontrol edildi*, [Ionia] *Phaselis'ten*.
- 10- *Limandan denize çıkardıkları* [natronun gümrük değeri; gümüş, ... karsh],
- 11- 9 sh(ekel), 14 *h(allur)*, [...].
- 12- *Pahons ayının 30. günü* [15 Eylül MÖ 474], *deniz için ...'ın 1 gemisi kontrol edildi*, [Ionia] *Phaselis'ten*. *Gümüş*;
- 13- *Limandan* [denize çıkardıkları] *natronun [gümrük değeri]; gü[müş, ... karsh]*,

¹⁰¹ Akhemenid Dönemi'nde (MÖ ca. 550 – 330) konuşulan Pers dilinde *spita*, 'dolmuş' anlamına gelmektedir, -ka eki ise kelimeye olumsuz bir anlam yüklemektedir. Bu durumda *spitaka* kelimesi ile 'dolmuş olmayan' bir geminin kastedilmiş olması muhtemeldir. Ayrıca bk. Tavernier 2007, 314.

¹⁰² Kuhrt 2007, 697.

¹⁰³ A. Kuhrt'a (2007, 702) göre; metinde geçen MRLS *Myrsilos* ismi, *Morsolis* olarak da çevrilebilir. Ayrıca bk. Briant – Descat 1998, 65.

14- *Pahons ayında deniz için* [tüm] *gemiler kontrol edildi*; [5] *gemi*. [Gümüş, natronun gümrük değeri],

15- *Limandan* [denize çıkardıkları] [natronun] *gümrük değeri*; *gümüş*, [... karsh],

16- 11. yılın *Payni ayı*,

17- *Payni ayının 17. günü* [2 Ekim MÖ 474], *deniz için ...'ın* [1 gemisi kontrol edildi, Ionia Phaselis'ten],

18- *Limandan* [denize çıkardıkları] *natronun gümrük değeri*; [gümüş, ... karsh],

19- *Payni ayının 21. günü* [2 Ekim MÖ 474], *deniz için ...'ın* [1 gemisi kontrol edildi, Ionia Phaselis'ten],

20- *Limandan denize çıkardıkları natronun gümrük değeri*; [gümüş, ... karsh],

21- *Payni ayının 26. günü* [11 Ekim MÖ 474], *deniz için ...'ın* [1 gemisi kontrol edildi, Ionia Phaselis'ten],

22- *Limandan* [denize çıkardıkları] [natronun] *gümrük değeri*; *gümüş*, [... karsh],

23- 6 s(hekel), 4 [+1+] 2 h(allur), 2 q(quarter),

24- *Payni ayının 27. günü* [12 Ekim MÖ 474], *deniz için ...'ın 1 gemisi kontrol edildi*, [Ionia Phaselis'ten].

EV1¹⁰⁴

1- [Limandan denize çıkardıkları] [natronun] *gümrük değeri*; *gümüş*, [... karsh],

2- [Payni ayının 30. günü] [15 Ekim MÖ 475], *deniz için SM(P)RWN'nin*¹⁰⁵ *1 büyük gemisi kontrol edildi*,

3- [Denize çıkartıklarının gümüşü]¹⁰⁶, *2 karsh, 5 sh(ekel)*.

4- [Adamların ... gümüşü] *1 karsh, 1 sh(ekel), 5 h(allur)*.

5- [Tüm gümüş, 3 karsh, 1+] *5 [sh(ekel)], 5 h(allur)*.

6- *Payni ayında deniz için* [tüm gemiler kontrol edildi], [5] *gemi*;

7- [Ionia Phaselis'ten gemiler] *4 (hesaplanan), gümüş 16 (? 26) karsh, 27 h(allur), [2] q(quarter)*,

8- [...'nın gemisi] ...[...]¹⁰⁵ *1 (hesaplanan), gümüş 3 karsh, [3+3] [shekel], 5 h(allur)*,

9- [tüm gümüş, ... karsh, ... +] *2, 2 q(quarter)*.

¹⁰⁴ Kuhrt 2007, 698.

¹⁰⁵ A. Kuhrt'a (2007, 703) göre; metinde geçen *SM(P)RWN* ismi, *Sumpheron* olarak çevrilebilir.

¹⁰⁶ A. Kuhrt'a (2007, 703) göre; burada belirtilen gümüş, gümrük vergisini ya da liman vergisini belirtmektedir.

10- [11. yıl, Epiph ayı],

11- [Epiph ayının ... günü] *deniz için Glaphyros'un 1 gemisi kontrol edildi*, Ionia,

12- [Phaselis'ten. Gümüş, natronun gümrük değeri], *denize çıkardıkları natronun gümrük değeri*,

13- [gümüş, ... karsh], *6 [sh(ekel)], 15[+?] h(allur)*.

14- [Epiph ayının .... günü] *deniz için 1 büyük gemi kontrol edildi*,

15- [... gümüş] *denize çıkardıkları D/Ry[H]BN (?) için*,

16- [Epiph ayının .... günü] *deniz için 1 büyük gemi kontrol edildi*,

17- [...'nın gemisi],

18- [denize çıkartıkları için gümüş] *2 k(arsh), [1] sh(ekel), 5 ha(llur)*,

19- [Adamların gümüşü] *gümüş, 1 karsh, [1] sh(ekel)*,

20- [tüm gümüş, 3 karsh, 6 sh(ekel), 5 h(allur)].

EV2¹⁰⁷

1- *Epiph ayının* [... günü] *deniz için ...'nın 1 gemisi kontrol edildi*, [Ionia, Phaselis'ten],

2- *Limandan denize çıkardıkları* [natronun] *gümrük değeri*; [gümüş, ... karsh],

3- *Epiph ayının* [...] *günü, deniz için HPW'nin büyük gemi kontrol edildi*, [Ionia, Phaselis'ten],

4- *Limandan denize çıkardıkları natronun gümrük değeri*; [gümüş], [... karsh],

5- *Epiph ayının* [...] *günü deniz için* [1] *büyük gemi kontrol edildi*,

6- *Denize çıkardıkları D/RyHBN (?) için gümüş ...*,

7- *Epiph ayında deniz için* [tüm gemiler] *kontrol edildi*; [6] *gemi*,

8- [Ionia Phaselis'ten gemiler] *4 (hesaplanan), gümüş 22[+? karsh], [...]*;

9- [Adamların] ... [gemileri] *3 (hesaplanan), gümüş [...] karsh*,

10- *Büyük ...*

11- *Tüm gümüş, [...] karsh, [...+] 3 [...]*.

12- *10 [+1]. yılın Mesore ayında*,

13- *Mesore ayının* [1+] *8. günü* [23 Kasım MÖ 475], *deniz için ...'ın* [1 gemisi kontrol edildi, Ionia],

14- [Phaselis'ten], *limandan denize çıkardıkları natronun gümrük değeri*; [gümüş, ... karsh],

15- *Mesore ayının* [10. günü], *deniz için lokles'in* [1 gemisi kontrol edildi, Ionia, Phaselis'ten],

¹⁰⁷ Kuhrt 2007, 699.

- 16- *Limandan denize çıkardıkları natronun* [güm-rük değeri]; *gümüş*, [... karsh],
 17- *Mesore ayının 2* [2]. *günü* ([3 Aralık MÖ 475], *deniz için Phanes'in* [1 gemisi kontrol edildi, lo[nia, Phaselis'ten],
 18- *Limandan denize çıkardıkları nat*[ronun] *gümrük değeri*; *gümüş*, [... karsh],
 19- *Mesore ayının 22*[+2+]1. *günü* [9 aralık MÖ 475], *deniz için* [...'nın] [1] *büyük gemisi kontrol edildi*,
 20- [Denize] *çıkarttıkları için* [gümüş] 2 *karsh*, 5 *sh*(ekel).
DV1¹⁰⁸
 1- [11. yıl] *için* [ödeme],
 2- *Altın*, [33 karsh, 5 sh(ekel), 9 h(allur)];
 3- *Gümüş*, 1100 [+35+?] *karsh*;
 4- [Şarap, 9] 19 [ve bir yarım konteyner, bulunan];
 5- [Ionia şarabı, 2+] 2 x100+8 *ve bir yarım* [konteyner],
 6- *Şarap*, 3+[2]00+11 *konteyner*,
 7- *Yağ*, 1 [x100+40+] 55 *amphora*,
 8- *İyi kalite bronz*, 2100 *karsh*;
 9- *Demir*, 5100 *karsh*,
 10- *Kalay*, 200 *karsh*,
 11- *Kefar yünü*, 2100 *karsh*;
 12- *Kefar* (yünü), BN, 715 *karsh*,
 13- [']KD/RPK *yünü*, 3+[6x]100 *karsh*;
 14- [...];
 15- *Kaolin kili*, [6]00 *karsh*,

- 16- *Plaka* 50;
 17- *Kiriş* 5;
 18- [Kalas] 53;
 19- [P'MY, 20+]33;
 20- *Gemi dümeni*, [20+]33 ;
 21- ... 19;
 22- [Boş] *amphora*, [5x]100[+70];
 23- [Bulunan], [160+]30 *adedi kaplanmamış*.
DV2¹⁰⁹
 1- 10. *yıldan artan ödeme*¹¹⁰,
 2- 11. *yılın üzerinde*;
 3- *Altın*, 1 *karsh*, 9 *sh*(ekel),1 *h*(allur), 2 *q*(uar-ter);
 4- *Gümüş*, 152 *karsh*, 9 *sh*(ekel);
 5- *Ionia şarabı*, 129 *ve bir yarım amphora* ('konteyner' yerine hatalı yazım),
 6- *Sidonia şarabı*, 150 *konteyner*,
 7- 280 (?233) *kontey*[ner],
 8- *Yağ*, 92 *amphora*,
 9- ... [...] *amphora* 8,
 10- *Tahta* 3.
 11- *Kefar yünü*, [...],
 12- *İyi kalite bronz*, 900[+1+]3 *karsh*;
 13- *Demir*, 600[?] *karsh*;
 14- ..., 600 [?] *karsh*,
 15- [PKD/RN demiri], 1100 [kar]sh,
 16- *Kaolin kili*, 100 [?] *karsh*.
DV3¹¹¹
 1- *Plaka* 10, 2- *Kalas* 3, 3- *Kiriş* 5.

¹⁰⁸ Kuhrt 2007, 699.

¹⁰⁹ Kuhrt 2007, 700.

¹¹⁰ Önceki yıldan kalan ödemelerin, bir sonraki yılın hesaplarında dengelemek için yazıldığı düşünülmemektedir.

¹¹¹ Kuhrt 2007, 700.

BİBLİYOGRAFYA

Antik Kaynaklar

- App. *Mithr.* (= *Mithridateios*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Appian's Roman History*. With an English translation by H. White I-IV. Cambridge, Mass.-London 1912-1913 (The Loeb Classical Library).
- Cic. *Vat.* (= Cicero, *In Vatinium*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Speeches, pro Sestio and in Vatinium*. With an English translation by R. Gardner. London, New York 1968 (The Loeb Classical Library).
- Dem. *Contr. Lacr.* (= Demosthenes, *Contra Lacritum*)
Contra Lacritum [Sp.], ed. W. Rennie, Demosthenis orationes, vol. 2.2. Oxford 1921 repr. 1966.
- Diod. (= Diodorus Siculus, *Bibliotheca Historike*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Diodorus of Sicily*. With an English translation by R. M. Geer. London, New York 1947 (The Loeb Classical Library).
- Hdt. (= Herodotos, *Historiae*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: Herodotus. With an English translation by A. D. Godley I-IV. London, New York 1975 (The Loeb Classical Library).
- Hom. *Od.* (= Homeros, *Odysseia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Odysseia*. Çev. A. Erhat-A. Kadir. İstanbul 1988.
- Plut. *Cic.* (= Plutarkhos, *Cicero*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Plutarch's Lives*. With an English translation by B. Perrin I-XI. London, New York 1959 (The Loeb Classical Library). Plutarkhos, *Gracchus Kardeşler*. Çev.: Sema Sandalcı. İstanbul 1970.

Modern Literatür

- Arslan 2003 M. Arslan, "İ.Ö. 188 Yılından İ.Ö. 67 Yılına kadar Lykia, Pamphylia ve Kilikia Trakheia Sahillerinde Korsanlık Faaliyetleri: Nedenleri ve Sonuçları". *Adalya VI* (2003) 91-118.
- Arslan 2007 M. Arslan, *Mithradates VI Eupator: Roma'nın Büyük Düşmanı*. İstanbul 2007.
- Arslan 2008 M. Arslan, "Eurymedon Muharebesi'nden Sonra Aspendos ve Genel Olarak Pamphylia'nın Durumuna Bir Bakış". *Adalya XI* (2008) 49 – 61.
- Arslan 2018 M. Arslan, "Phaselis ve Teritoryumunun Yol ve Savunma Sistemleri: Tekirova - Çamyuva Arası". *Phaselis IV* (2018) 15-46. <http://dx.doi.org/10.18367/Pha.18002>
- Arslan - Tüner Önen 2011 M. Arslan – N. Tüner Önen, "Akdeniz'in Korsan Yuvaları: Kilikia, Pamphylia, Lykia ve Ionia Bölgelerindeki Korykoslar". *Adalya XIV* (2011) 189 – 205.
- Arslan - Tüner Önen 2013 M. Arslan – N. Tüner Önen, "Phaselis ve Teritoryumu Yüzey Araştırması 2012". *ANMED 11* (2013) 224 – 229.
- Arslan - Tüner Önen 2015 M. Arslan – N. Tüner Önen, "Phaselis ve Teritoryumu Yüzey Araştırması 2014". *ANMED 13* (2015) 198 – 207.
- Arslan - Tüner Önen 2016 M. Arslan – N. Tüner Önen, "Phaselis". Eds. H. İşkan – E. DüNDAR *Lukka'dan Likya'ya – Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi/Lukka to Lycia The Land of Sarpedon and St. Nicholas*. İstanbul 2016, 300-317.
- Bresson 2016 A. Bresson. *The Making of the Ancient Greek Economy: Institutions, Markets, and Growth in the City-States*. Princeton 2016.
- Briant – Descat 1998 P. Briant – R. Descat, "Un registre douanier de la satrapie d'Égypte à l'époque achéménide (TAD C3,7)". Ed. N. Grimal & B. Menu, *Le commerce en Égypte ancienne*, 59-104. *Bibliothèque d'étude 121*, Institut français d'archéologie

- orientale, Le Caire 1998.
- Broodbank 2016 C. Broodbank, *Orta Deniz'in Yapımı*. İstanbul 2016.
- Buraselis et al. 2013 K. Buraselis – M. Stefanou – D. J. Thompson, *The Ptolemies, the Sea and the Nile*. Cambridge 2013.
- Callatay 2017 F. Callatay, "Overstrikes on Pamphylian and Cilician Silver Coinages (4th Century BC)". Şurada: *AKMED, İkinci Uluslararası Akdeniz Dünyasında Para Tarihi ve Nüsmatik Kongresi*. Yayınlanmamış Kongre Bildirisi. Ocak 2017, Antalya. (internet erişimi: <http://numismatik.kaleicimuzesi.com/?page=main>, erişim tarihi: 07/07/2017).
- Crawford 1996 M. H. Crawford, *Roman Statutes I-II*. London 1996.
- Gruen 1984 E. S. Gruen, *The Hellenistic World and the Coming of Rome*. Berkeley 1984.
- Gürel 2016 B. Gürel, "Phaselis Batı ve Kuzeybatı Nekropolis'leri". *MJH VI/2* (2016) 279-297.
- Hassall 1974 M. Hassall, M. Crawford and J. Reynolds, "Rome and the Eastern Provinces at the End of the Second Century B.C.: The so-called 'Piracy Law' and a new inscription from Cnidos". *JRS LXIV* (1974) 195-220.
- Heipp-Tamer 1993 Chr. Heipp-Tamer, *Die Münzprägung der lykischen Stadt Phaselis in griechischer Zeit*. Saarbrücken 1993 (Saarbrücker Studien zur Archäologie und Alten Geschichte 6).
- Diler 2010 A. Diler, "Olive Oil and Wine Production of the Halikarnassos Peninsula in Karia", *Antik Çağda Anadolu'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi Sempozyum Bildirileri*. Ed. Ü. Aydınoglu – K. Şenol (2010) 135 – 172.
- Kızgut 2017 İ. Kızgut, "Tahtalı Dağı Çevresi Yerleşimlerine İlişkin Yeni Bulgular ve Öneriler". .. *Cedrus V* (2017) 199 – 205.
- Kraay 1969 C. M. Kraay, "Notes on the mint of Side in the Fifth century B.C.", *Numismatic Chronicle*, 7(9), 1969, 15-20.
- Kuhrt 2007 A. Kuhrt, *The Persian Empire A Corpus of Sources from the Achaemenid Period*. Abingdon 2007.
- Malkin 2011 I. Malkin, *A Small Greek World – Networks in the Ancient Mediterranean*. Oxford 2011.
- Moyer 2011 I. S. Moyer, *Egypt and the Limits of Hellenism*. Cambridge 2011.
- NAC Numismatic Ars Classica (Zurich-London)
- Price – Nixon 2005 S. Price – L. Nixon, "Ancient Greek Agricultural Terraces: Evidence from Text and Archaeological Survey". *American Journal of Archaeology* 109/4 (2005) 665 – 694.
- Rachman - Moody 1996 O. Rachman – J. Moody, *The Making of the Cretan Landscape*. Manchester, 1996.
- Shaw 1990 B. D. Shaw, "Bandit Highlands and Lowland Peace: The Mountains of Isauria-Cilicia". *JESHO* 33 (1990) 199-233; 237-270.
- Tavernier 2007 J. Tavernier, *Iranica in the Achaemenid Period (ca. 550 – 330 BC), Lexicon of Old Iranian Proper Names and Loanwords, Attested in Non – Iranian Text*. Leuven 2007.
- Tüner Önen 2008 N. Tüner Önen, *Phaselis Antik Kenti ve Teritoryumu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi. Antalya 2008.
- Tüner Önen 2012 N. Tüner Önen, "Yazıtlar Işığında Phaselis". *Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması I: Anadolu Akdenizi Sempozyum Bildirileri* (2012) 479-488.
- Tüner Önen et al. 2017 N. Tüner Önen, B. Gürel – A. Akçay, "Phaselis Teritoryumunda Tespit Edilen Lahitlerin RTI Metodu Işığında Arkeolojik ve Epigrafik İncelemeleri". *Phaselis III* (2017) 343-369. DOI: 10.18367/Pha.17021
- Yardeni 1994 A. Yardeni, "Maritime Trade and Royal Accountancy in an Erased Customs Account from 475 BC. On the Ahiqar Scroll from Elephantine". *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* No. 293 (1994) 67-78.